

Van eenzaam, naar één zijn

*Een onderzoek naar de ervaringen
en behoeften van jonge statushouders*

Hogeschool

van Arnhem en Nijmegen

Fabian Bijl
Steven Visscher

Mei
2017

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport 'Van eenzaam, naar één zijn'. Dit rapport betreft een afstudeerscriptie vanuit de opleiding Pedagogiek van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. In opdracht van Meike Heessels, onderzoeker van het Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief, hebben wij onderzoek gedaan naar het aangaan van contact bij jonge statushouders uit de gemeente Heumen.

Het is ons doel geweest om deze doelgroep beter te leren begrijpen door zicht te krijgen op hun ervaringen en behoeften. We zijn het contact met hen aangegaan en hebben veel bijzondere momenten met hen mogen beleven. De gastvrijheid waarmee wij telkens ontvangen zijn en de verhalen die zij met ons deelden hebben ons geraakt en wij zullen deze waardevolle ervaringen voor het leven bij ons dragen. De samenwerking is essentieel geweest en daarom willen wij hen een eerste plaats geven in ons dankwoord. Mohadin Molly heeft ons als huismeester in contact gebracht met de jonge statushouders. Wij willen hem bedanken voor het vertrouwen dat hij aan ons gegeven heeft.

Naast Mohadin en de statushouders bedanken wij de begeleiding die wij hebben mogen ontvangen uit naam van Meike Heessels (opdrachtgever) en Joos Meesters (begeleidend docent HAN). De kritische blik waarmee zij keken en de feedback waarvan zij ons voorzagen, hebben het onderzoek gemaakt tot dat wat het nu is; een rapport dat inzicht geeft in de behoeften en ervaringen van jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact.

Samenvatting

Binnen de gemeente Heumen zijn verschillende signalen van eenzaamheid bij jonge statushouders waargenomen. Deze signalen zijn motivatie geweest voor het onderzoek 'Van eenzaam, naar één zijn'. De titel van het onderzoek beschrijft naast de uiteindelijke constatering ook het uiteindelijke doel, een gemeenschap waarin statushouders deelnemen en interactie op structurele basis plaatsvindt.

Aan de hand van de onderzoeksvraag: "Wat zijn, betreffende eenzaamheid en het aangaan van contact, de ervaringen en de behoeften van jonge statushouders in de leeftijd tot en met 27 jaar?" is de belevingswereld van de jonge statushouders in kaart gebracht.

We hebben dit gedaan door op een participatieve manier onderzoek te doen. Dit heeft betekend dat wij gedurende twee maanden op wekelijkse basis het contact zijn aangegaan om op die manier inzicht te vergaren in de ervaringen en behoeften van deze Syrische en Eritrese statushouders. Dit onderzoeksrapport geeft inzicht in onze werkwijze, ons uitdagende onderzoeksproces en vooral inzicht in de belevingswereld van statushouders uit Malden. Binnen het onderzoek hebben we gebruik gemaakt van de Photovoice methodiek, een methode waarbij aan de hand van foto's binnen dit onderzoek in gesprek wordt gegaan over eenzaamheid en het aangaan van contact. Met deze methodiek hebben we de taalbarrière weten te verkleinen en de jonge statushouders een stem gegeven.

We hebben geconstateerd dat er een nadrukkelijke behoefte is aan contact met de gemeenschap. Deze behoefte omvat een onderliggende behoefte aan taalbeheersing, kennis van cultuur, mogelijkheid tot werk en vriendschap. Met het in kaart brengen van deze bevindingen en specifieke behoeften hopen wij aan te zetten tot vervolgonderzoek en een praktische uitwerking van onze resultaten.

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding van het onderzoek	5
1.2	Introductie van de praktijkorganisatie	6
1.3	Globale vraag.....	6
1.4	Leeswijzer	6
2	Probleemanalyse.....	7
2.1	Analyse van probleem in de praktijk	7
2.1.1	Huidige situatie.....	7
2.1.2	Beleid	8
2.1.3	Beoogde situatie	9
2.1.4	Doelgroep	9
2.1.5	Bestaande programma's	10
2.2	Literatuurstudie	11
2.2.1	Collectivisme versus individualisme	11
2.2.2	Eenzaamheid bij statushouders	11
2.2.3	De belangen van het netwerk.....	12
2.2.4	Relevantie van culturele aspecten.....	13
2.2.5	Het aangaan van contact	14
2.2.6	Rouw en verlies bij statushouders	15
2.3	Conclusie probleemanalyse	16
2.4	Probleemstelling.....	17
2.4.1	Doelstelling	17
2.4.2	Onderzoeksvraag.....	17
2.4.3	Deelvragen.....	17
2.4.4	Pedagogische relevantie	17
2.4.5	Definitie van begrippen.....	17
3	Methode van onderzoek	18
3.1	Onderzoeksbenadering	18
3.2	Dataverzamelingmethoden.....	20
3.3	Participanten	20

3.4	Meetinstrumenten	20
3.5	Validiteit en betrouwbaarheid	21
3.6	Draagvlak.....	23
3.7	Verantwoording gegevensanalyse.....	24
3.8	Schematische weergave	26
4	Resultaten.....	27
4.1	Inleiding.....	27
4.2	Resultaten deelvragen	27
4.2.1	Resultaten deelvraag 1	27
4.2.2	Resultaten deelvraag 2	29
4.2.3	Resultaten deelvraag 3	34
4.2.4	Resultaten deelvraag 4	36
5	Conclusie & discussie	37
5.1	Inleiding.....	37
5.2	Conclusies	37
5.2.1	Conclusie deelvraag 1.....	37
5.2.2	Conclusie deelvraag 2.....	38
5.2.3	Conclusie deelvraag 3.....	39
5.2.4	Conclusie deelvraag 4.....	39
5.3	Discussie & dilemma.....	40
5.4	Vervolgonderzoek & aanbevelingen	42
6	Stakeholders	44
7	Bronnenlijst	45
	Bijlage A: Verklaring geheimhouding	49
	Bijlage B: Taakverdeling.....	51
	Bijlage C: Vluchtelingenstroom.....	52
	Bijlage D: Interviewgide	53
	Bijlage E: Definitie codelijst	57
	Bijlage F: Asielbeleid	59

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Dit praktijkonderzoek is uitgevoerd in opdracht van Meike Heessels (opdrachtgever) namens het lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief, onderdeel van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Het Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief draagt met onderzoek bij aan innovatieve concepten, waarbij de samenhang tussen zorg, wonen, welzijn, werken, onderwijs en leefbaarheid in de wijk en het dorp centraal staan (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, z.d.). Het lectoraat heeft vanuit de gemeente Heumen opdracht gekregen om onderzoek te doen naar eenzaamheid en participatie.

In een gesprek met Ans Menning van Vluchtelingenwerk Heumen is het signaal naar voren gekomen dat jonge statushouders eenzaamheid ervaren (persoonlijke mededeling, 16 februari 2017). Daarnaast wordt door Vluchtelingenwerk opgemerkt dat er een geringe aansluiting is tussen hen en lokale leeftijdsgenoten. Op dit moment hebben enkelen van hen contact met lokale jongeren via de plaatselijke voetbalvereniging Juliana '31 te Malden. Dit contact beperkt zich tot het voetbal en zorgt niet voor duurzame verbinding buiten 'het veld'. De betrokken partijen zijn op zoek naar een manier waarop deze verbinding tot stand kan komen en jonge statushouders betekenisvol contact aan kunnen gaan met lokale leeftijdsgenoten. Om dit te kunnen doen, dient bij statushouders in kaart te worden gebracht wat de ervaringen en behoeften zijn omtrent het aangaan van contact.

De gemeente Heumen bestaat uit vier dorpen: Malden, Heumen, Overasselt en Nederasselt. Het onderzoek naar eenzaamheid omvat verschillende doelgroepen, waarvan de statushouders er een is. Statushouders zijn asielzoekers van wie het verzoek is ingewilligd en die een (legale) verblijfsstatus hebben gekregen (CBS, z.d.).

We onderzoeken wat de ervaring omtrent het aangaan van contact is bij jonge statushouders en we onderzoeken waar hun behoeften liggen.

Waarom participeren?

Mensen willen volwaardig onderdeel zijn van de maatschappij. Om dit te bereiken is participatie belangrijk. Participatie is het meedoen aan de samenleving. Naast werken gaat het ook om het hebben van sociale contacten, het deelnemen en bijdragen aan de maatschappij en het opdoen van vaardigheden. Sommige mensen hebben hierbij ondersteuning nodig, omdat ze dit niet op eigen kracht kunnen (Movisie, z.d.). Met name het sociale contact is het element dat in dit onderzoek wordt uitgelicht. We willen onderzoeken op welke manier statushouders sociale contacten aangaan en hun netwerk opbouwen in de nieuwe omgeving waarin zij terecht zijn gekomen.

1.2 Introductie van de praktijkorganisatie

De gemeente Heumen is een gemeente gelegen in de provincie Gelderland. Eind 2016 telde deze gemeente 16.360 inwoners (CBS, 2016). Deze gemeente bestaat uit vier dorpen, nader te noemen; Malden, Heumen, Overasselt en Nederasselt. Jolande Schevers houdt zich, als beleidsmedewerker Welzijn en Zorg, onder andere bezig met eenzaamheid binnen de gemeente Heumen. Deze afdeling is een samenwerkingsverband aangegaan met Meike Heessels, werkzaam binnen het Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief en tevens begeleider van dit onderzoek. Vluchtelingenwerk Oost Nederland is betrokken bij dit onderzoek. Zij zetten zich in voor asielzoekers, vluchtelingen en andere nieuwkomers in haar werkgebied. De werkzaamheden zijn; ondersteuning bij de asielprocedure, individuele taalondersteuning (taalmaatjes), wegwijs maken in de lokale en Nederlandse samenleving, informatie- en advies en ondersteuning bij inburgering (Vluchtelingenwerk Nederland, z.d.).

1.3 Globale vraag

Naar aanleiding van het gesprek met de gemeente Heumen en Vluchtelingenwerk blijkt dat de globale vraag zich richt op eenzaamheid en participatie van jonge statushouders en jongeren binnen de gemeente. Op concreter niveau is de vraag wat de ervaringen en behoeften zijn van jonge statushouders en jongeren ten aanzien van het aangaan van contact. We gaan niet uit van de vooronderstelling dat er sprake is van eenzaamheid, de persoonlijke ervaringen en bevindingen van onze respondenten zijn leidend.

1.4 Leeswijzer

In dit onderzoeksrapport leest u over ons onderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van eenzaamheid en contact van jonge statushouders in de gemeente Heumen. Hoofdstuk 2 geeft de probleemanalyse weer. Hier vindt u de hoofd- en deelvragen van het onderzoek. De methoden van onderzoek worden beschreven in hoofdstuk 3. Hoofdstuk 4 weergeeft de resultaten. In hoofdstuk 5 sluiten we af met de conclusie en discussie.

2 Probleemanalyse

2.1 Analyse van probleem in de praktijk

Aan de hand van de probleemanalyse wordt de situatie van het probleem vanuit de praktijk en de literatuur in beeld gebracht. De informatie die staat beschreven, hebben we gehaald uit diverse gesprekken met betrokkenen, waaronder de gemeente Heumen, Vluchtelingenwerk Nederland en het taal- en cultuurcafé Heumen. Daarnaast hebben we informatie gehaald uit beleidsstukken van de gemeente en de literatuur. De analyse van het probleem wordt weergegeven binnen de volgende paragrafen: huidige situatie, beleid en beoogde situatie.

2.1.1 Huidige situatie

Volgens Ans Menning ervaren statushouders de inwoners van de gemeente Heumen als vriendelijk. Zij geeft aan dat de coaches van Vluchtelingenwerk opmerken dat er veel eenzaamheid is en dat de jonge statushouders tegelijkertijd behoefte hebben aan contact (persoonlijke mededeling, 16 februari 2017). Vanuit haar functie als coördinator Vluchtelingenwerk is dit een onderwerp waar zij geregeld mee in aanraking komt. Om zicht te krijgen op de omvang van het aantal jonge statushouders is er contact gezocht met Mohadin Molly, huismeester van de statushouders in de gemeente Heumen. Uit dit gesprek bleek dat er in de gemeente Heumen naar schatting 150 statushouders wonen, waarvan 100 statushouders dertig jaar of jonger zijn (M. Molly, persoonlijke mededeling, 9 maart 2017). Van deze groep is het merendeel man. Zij vinden weinig aansluiting bij de jongeren uit de gemeente Heumen. Dit komt omdat de jongeren uit de gemeente studeren, bij hun ouders thuis wonen, en al hun eigen netwerk en hobby's hebben. In het geval van deze statushouders mengen zij zich meestal enkel in de maatschappij door deelname aan school. Doordat deze scholen meestal niet in de gemeente Heumen zijn betekent dit ook dat zij niet in hun eigen omgeving participeren. Een klein gedeelte van de statushouders doet ook aan vrijwilligerswerk. Er heerst het idee dat de statushouders elkaar onderling wel vinden, maar volgens Ans Menning valt dit in de praktijk tegen (persoonlijke mededeling, 16 februari 2017). Deze praktijk laat ook zien dat het lastig is om vraaggericht te werken en de statushouders zelf te activeren en te laten vertellen waar zij behoefte aan hebben. Op dit moment zijn er jonge statushouders die voetballen bij de lokale voetbalvereniging. Er wordt opgemerkt dat zij deelnemen aan het spel, maar na afloop van de twee helften daarna direct naar huis zijn. Sprake van verdere inmenging is er in dit geval niet. Volgens Jolande Schevers, beleidsmedewerker binnen de gemeente Heumen, wil deze gemeente graag meer zicht krijgen op deze doelgroep en hen actiever laten deelnemen in de gemeenschap.

Zij vinden het belangrijk dat het uiteindelijke resultaat van het onderzoek actief bijdraagt aan verbetering van de huidige situatie (persoonlijke mededeling, 16 februari 2017). In gesprek met Dorothé Knaven-Rasing (persoonlijke mededeling, 7 februari 2017) werd duidelijk dat het bereiken van deze doelgroep extra aandacht vereist. Dorothé is voorzitter van het taal- en cultuurcafé in Heumen, een laagdrempelige ontmoetingsplek voor statushouders en inwoners uit de gemeente. Dorothé ervaart dat zij, ondanks hun beoogde laagdrempeligheid, niet iedereen kunnen bereiken om deel te nemen. In het bijzonder de jongere groep statushouders lijkt niet tot nauwelijks betrokken bij dit initiatief. Zij onderschrijft dan ook de urgentie van aandacht voor deze doelgroep.

2.1.2 Beleid

Het beleid van de gemeente is gericht op ontmoeting, verbinding en leefbaarheid. Inwoners kunnen voor ontmoeting of activiteiten op het terrein van sport, cultuur en ontwikkeling beschikken over basale faciliteiten in de (fysieke) leefomgeving en een basisinfrastructuur van accommodaties. Voorbeelden in de gemeente Heumen zijn; voetbalclub Juliana Malden '31, jongerencentrum De SJeM, taal- en cultuurcafé en KBO Malden. De gemeente Heumen wil een gemeente zijn waarin kinderen en jongeren in een veilige leefomgeving opgroeien, zich optimaal kunnen ontplooien en ontwikkelen tot volwaardige participerende inwoners. Jongeren behoren in toenemende mate actief te zijn en hun talenten in te zetten voor anderen (Gemeente Heumen, 2015). De gemeente zet zich in om de inwoners actief te laten participeren in de samenleving. Op deze manier trachten zij de mensen bij elkaar te brengen, het sociale netwerk te laten groeien en daarmee de verbinding en de leefbaarheid binnen en met de gemeente Heumen te laten toenemen. De gemeente voert haar wettelijke taken uit via de GGD. Ze besteden hier onder andere aandacht aan signalering van depressie en eenzaamheid. Hierbij ondersteunen ze initiatieven van derden (Gemeente Heumen, 2015). Deze doelstelling is reden geweest om contact te leggen met het Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief. Deze samenwerking leidt tot het huidige onderzoek naar eenzaamheid en participatie, waarvan dit onderzoek een onderdeel is. De ondersteuning van de gemeente richt zich op kwetsbare inwoners. Hiermee bedoelen zij inwoners die niet in staat zijn de regie over hun eigen leven te voeren. Het gaat bij kwetsbaarheid niet alleen om de ervaren beperking, maar vooral ook om de mate van zelfredzaamheid en het kunnen opbouwen en onderhouden van een sociaal netwerk. De statushouders zijn kwetsbaar door hun geringe netwerk en beperkte zelfredzaamheid.

2.1.3 Beoogde situatie

Zoals uit de huidige situatie te herleiden valt, zijn er signalen van eenzaamheid waargenomen bij jonge statushouders in de gemeente Heumen. Combineren we dit gegeven met de doelstelling en het beleid van de gemeente, dan kunnen we concluderen dat de gemeente graag zou willen zien dat er meer contact is tussen jonge statushouders en leeftijdsgenoten in de gemeente Heumen. Deze beoogde situatie wordt later getoetst door de behoefte-inventarisatie. Deze inventarisatie zal ontstaan vanuit de gesprekken die met jonge statushouders worden gevoerd. Hierin is het zaak om de beoogde situatie vanuit de gemeente aan te laten sluiten bij de behoeften van de doelgroep. Deze afstemming vindt in een latere fase van het onderzoek plaats. Op dit moment is de beoogde situatie dat de jonge statushouders en inwoners van de gemeente Heumen actief met elkaar in contact staan, een wederkerige en waardevolle band met elkaar opbouwen en meer dan enkel op basis van gelegenheid met elkaar optrekken. Om deze vorm van participatie te bewerkstelligen is het zaak eerst een gedegen inventarisatie te maken. Dit zal dan ook zijn waar het onderzoek zich op richt. Aan de hand van deze inventarisatie ontwikkelen we een plan of product dat aansluit bij de behoeften en ervaringen van de jonge statushouders.

2.1.4 Doelgroep

Tot de doelgroep van dit onderzoek behoren jonge statushouders in de leeftijd tot en met 27 jaar, woonachtig in de gemeente Heumen. Statushouders zijn asielzoekers van wie het verzoek is ingewilligd en die een (legale) verblijfsstatus hebben gekregen (CBS, z.d.). Met jong wordt de leeftijdscategorie tot en met 27 jaar bedoeld. De jonge statushouders zijn de laatste tijd actueel in het nieuws en komen door verschillende oorlogen (Irak, Afghanistan, Syrië) of politieke gronden (Eritrea) frequenter naar Nederland. Binnen deze doelgroep zit een grote diversiteit aan culturen, opleidingsniveaus en leeftijden. Dit onderzoek focust zich op een behoefte-inventarisatie omtrent het aangaan van contact bij jonge statushouders. In de gemeente Heumen woont een tiental statushouders die uit Eritrea afkomstig zijn. De meeste Eritreeërs die naar Nederland komen hebben gemiddeld gezien een jonge leeftijd. Het grootste deel is tussen 14 en 30 jaar oud. Dit betreft de doelgroep die wij onderzoeken. De meeste van hen zijn laaggeletterd en hebben een laag opleidingsniveau. De religieuze achtergrond is vaak christelijk orthodox, meer dan de helft van de Eritreeërs hanteert dit geloof. In vergelijking met andere groepen vluchtelingen en statushouders die momenteel in Nederland arriveren en verblijven, worden bij de mensen uit Eritrea relatief veel problemen gesignaleerd waaronder, problemen met betrekking tot communicatie met instanties en de participatie in de Nederlandse samenleving (Beelen, 2016).

De grootste groep vluchtelingen die aankomen in Nederland zijn Syriërs (47%). De voertaal binnen Syrië is Arabisch, daarnaast is de tweede gesproken taal Koerdisch.

Binnen Syrië waren verschillende groepen vluchtelingen gevestigd uit diverse landen (Somalië, Irak, Afghanistan, Palestina). Hoewel er dus een gemeenschappelijk Arabisch erfgoed is, kan iemand met een Syrische afkomst zich zowel op basis van etniciteit als religie identificeren.

Religie speelt een centrale rol in de opvoeding van de kinderen en het dagelijkse reilen en zeilen van de families. De leefregels en richtlijnen uit de Koran vormen een houvast. Voor hen zijn waarden als beleefdheid, respect en eerlijkheid belangrijk in de omgang met elkaar. Binnen de Syrische cultuur is sprake van een familie gerichte structuur, de moeder neemt een centrale positie in. Veel Syrische kinderen gaan naar school. Voordat de oorlog uitbrak was dit percentage 97%. Syrische ouders vinden goed onderwijs belangrijk in de opvoeding. Uit onderzoek van Mulders en Tuk (2016) blijkt dat sommige ouders teleurgesteld zijn dat hun kinderen worden opgevangen in een internationale schakelklas (ISK). Zij zien liever dat hun kinderen in contact komen met Nederlandse kinderen en de Nederlandse taal snel leren, omdat dit de kansen op een goede toekomst vergroot.

2.1.5 Bestaande programma's

Naast dat we hebben gekeken naar eerdere interventies in de gemeente hebben we ook onderzocht of er bestaande interventies zijn. Wat betreft jongerenparticipatie zien we de volgende toolkit als relevant.

Toolkit Jeugdparticipatie

Voor een samenhangende en voor de praktijk bruikbare bundeling van methoden hebben Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut de Toolkit Jeugdparticipatie ontwikkeld. "Er is een keuze gemaakt voor deze methoden, omdat ze hun succes in de afgelopen jaren hebben bewezen." Een essentiële afbakening voor deze toolkit is de duiding van het begrip jongerenparticipatie; de invloed die een jongere heeft op zijn of haar leefomgeving. Het gaat dus nadrukkelijk niet over deelname van jongeren aan allerlei sociaal-maatschappelijke activiteiten in de sfeer van vrije tijd, sport, educatie en jongerenwerk. Het gaat om de mate van inspraak, invloed, en eigen initiatief (Be Involved, z.d.). De toolkit bevat verschillende methodieken om in gesprek te gaan met jongeren en onderbouwt hierbij waarom er voor een specifieke methodiek kan worden gekozen. In relatie tot dit onderzoek zijn er een aantal tools die aansluiten bij onze doelstelling. Het is ons doel om de beleving en ervaring omtrent eenzaamheid en verbinding in kaart te brengen.

De methode die we hiervoor inzetten dient hierbij aan te sluiten. De bruikbare methoden worden beschreven in hoofdstuk 3.2 dataverzamelingmethodieken.

2.2 Literatuurstudie

Door middel van de literatuurstudie verkennen aan de hand van bestaande theorie het probleem op verschillende gebieden. Deze literatuur verschaft inzicht op een breder niveau en geeft inzicht in de bestaande kennis die er is over eenzaamheid en het aangaan van contact.

2.2.1 Collectivisme versus individualisme

Niet-westerse vluchtelingen komen vaak uit collectivistische culturen, waarin het gemeenschapsbelang boven het individuele belang staat. Voor hen is het een extra uitdaging om te wennen aan de individugerichte, Nederlandse context. Het is echter noodzakelijk dat deze kwetsbare doelgroep ondersteuning krijgt bij het ontwikkelen van een hoge mate van zelfredzaamheid, zodat zij succesvol deel kan nemen aan de Nederlandse samenleving (Hoffmann, 2002). De door Hoffmann beschreven theorie geeft zicht op de noodzaak van de inmenging van statushouders in de lokale gemeenschap. Om dit te laten slagen is het van belang actief aandacht te besteden aan deze kwetsbare doelgroep en hen te stimuleren zich te verbinden. Dit vraagt ook wat van de desbetreffende omgeving en gemeenschap, zij dienen zich ook in te zetten. Het opleidingsniveau dat statushouders 'meenemen' naar Nederland is van invloed op hun kansen. Het niet goed beheersen van de Nederlandse taal is een andere belangrijke factor voor de achterblijvende positie van statushouders. Het ontbreekt statushouders doorgaans aan functionele netwerken die hen wegwijs maken in de Nederlandse samenleving en behulpzaam zijn voor het vinden van werk en volgen van passend (taal)onderwijs (Dagevos & Odé, 2011).

2.2.2 Eenzaamheid bij statushouders

Aan de hand van de globale vraag hebben we gekeken welke literatuur er beschikbaar is over eenzaamheid, specifiek bij statushouders. We onderzoeken dit om voorafgaand aan onze interviews een beeld te krijgen van deze specifieke doelgroep en inzicht te krijgen in de bestaande constatering van wetenschappelijk onderzoek. Deze zoektocht gaf ons het inzicht dat er wat betreft deze specifieke doelgroep weinig onderzoek is gedaan naar eenzaamheid. De informatie die beschikbaar was had betrekking op een bredere doelgroep. Hierbij was het onze taak om zelf de koppeling met onze doelgroep te maken.

In de onderzoeksresultaten van eerdere onderzoeken wordt veelal over vluchtelingen gesproken. In onze context gaat het over jonge statushouders. Deze twee termen zijn in onderstaande literatuur synoniem aan elkaar.

Om duidelijk te maken in welke situatie de jonge statushouders zitten, gebruiken we de metafoer van het opgroeiende kind. Voor hem is alles nog onbekend en vanuit dit onbekende exploreert hij. Hij kan altijd terug naar zijn moeder die fungeert als een vertrouwde basis, zij neemt de angst weg en kan het kind de gewenste rust bieden.

Net als de band tussen moeder en kind, is de cultuur waarin men geboren wordt een basis die voorspelbaar, betrouwbaar en veilig dient te zijn.

De cultuur biedt de mens houvast, het biedt zekerheid en maakt het denken en doen betekenisvol. Bij migratie en vlucht valt deze veilige basis weg en ervaart men een massaal verlies: verlies van dierbaren en familie, verlies van het vertrouwde huis en omgeving, verlies van sociale status, verlies van toekomstperspectief en zelfrespect (Hauspie & Cluckers, in Plantenberg, Visser, & Deen, 2007). Vluchtelingen krijgen te maken met ingrijpende ervaringen. De situatie voor en na de vlucht, en het ondergaan van de asielprocedure zijn van grote invloed en kunnen voor traumatische ervaringen zorgen (Ager et al., in Hagen, 2010). Dit in combinatie met het moeten voortbewegen in een andere cultuur kan een oorzaak zijn op het ontstaan van eenzaamheid onder vluchtelingen.

In het geval van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMA's) is er nog een aanvullend verschil. Naast dat zij hun land achterlaten, laten zij ook hun cultuur en in het bijzonder hun familie achter. Het gedrag en de houding van een alleenstaande minderjarige vluchteling wordt hier logischerwijs door beïnvloed (Almqvist, in Plantenberg, Visser, & Deen, 2007). Op basis van diverse onderzoeken concludeert Almqvist (in Plantenberg, Visser, & Deen, 2007) dat de afwezigheid van één of beide ouders er voor kan zorgen, dat jonge vluchtelingen een verminderd emotioneel welzijn gaan vertonen. Ze hebben last van de gevoelens verdriet en eenzaamheid.

Zoals beschreven, zijn er diverse oorzaken en gevolgen die bij kunnen dragen aan eenzaamheid bij (jonge) statushouders. Wij veronderstellen met deze theorie niet dat er met zekerheid sprake is van eenzaamheid, maar nemen ter kennis aan wat de leden van deze doelgroep ervaren wanneer zij gevlucht zijn en in een nieuwe omgeving komen.

Gericht op dit onderzoek komt de focus te liggen op uitbreiding of verbetering van het sociale netwerk bij jonge statushouders. We ontwikkelen een passende interventie aan de hand van de geïnventariseerde behoefte.

2.2.3 De belangen van het netwerk

Bronfenbrenner (1979) beschouwt, aan de hand van zijn ecologische ontwikkelingsmodel, de omgeving als een belangrijke factor voor de ontwikkeling van een kind. Rond het kind bestaat een systeem van concentrische sferen zoals het gezin, de groep leeftijdsgenoten, en de vriendengroep van de ouders.

Wanneer het aantal relaties tussen deze sferen groter is, er sterk wederzijds vertrouwen is, en dezelfde doelen worden nagestreefd, zijn de condities voor ontwikkeling gunstiger, zo voorspelt het ecologische ontwikkelingsmodel (Driessen, 2007). De door Driessen (2007) geformuleerde positieve factoren zijn in het geval van de statushouders niet tot nauwelijks aanwezig.

Het gemis van familie en vrienden van statushouders kan een negatieve invloed hebben op hun psychologische welzijn. Statushouders die zonder familie zijn gemigreerd leven vaker in angst, en zijn minder in staat zich aan te passen waardoor er een grotere kans is op depressies en gedragsproblemen. Daarom worden zij vaak als kwetsbare doelgroep gezien. (Beirens et al., in Boer, 2015). Het onderzoek van Beirens en collega's richt zich specifiek op vluchtelingen en asielzoekers van minderjarige leeftijd. Dit onderzoek toont aan dat sociale netwerken van groot belang zijn, zij bieden praktische en emotionele ondersteuning en bevorderen daarmee de integratie in de nieuwe maatschappij. Het gemis van familie kan voor een statushouder reden zijn om zich niet thuis te kunnen voelen. Zij bieden een veilig en vertrouwd gevoel. Dit gemis kan logischerwijs zorgen voor heimwee, en voedt daarmee de hoop om terug te keren op het moment dat het land van herkomst weer veilig is.

2.2.4 Relevantie van culturele aspecten

Onder de statushouders in de gemeente Heumen zitten Syriërs en Eritreeërs. Het is van belang om goed in kaart te brengen wat de culturele aspecten van deze participanten zijn. De verschillen in perspectief en benadering vanuit hun culturele achtergronden zouden van invloed kunnen zijn op de interculturele interactie tussen de participanten onderling en in het contact met onderzoekers. Een kwalitatief onderzoek vraagt om een actieve manier van benaderen van de doelgroep. Hierbij zullen we expliciet aandacht moeten hebben voor de culturele dimensies die van invloed zijn op de communicatie. Hoffman (2002) stelt dat we ons meestal niet bewust zijn van de belangrijke rol die cultuur speelt in het handelen. Dit komt omdat veel van wat wij doen, zeggen en denken zo vanzelfsprekend is. Wanneer men in contact komt met iemand met een andere culturele achtergrond dan zal hij of zij zich pas bewust worden van die culturele verschillen.

Binnen dit onderzoek zal dan ook grondig aandacht worden besteed aan het kennismaken en contact leggen met de doelgroep om ons zodoende bewust te worden van de mogelijke culturele aspecten die van invloed kunnen zijn in het aangaan van contact en het afnemen van interviews. Binnen dit kwalitatieve participatieve onderzoek zal de nadruk komen te liggen op zowel het individu als de hele groep. Vanuit de literatuur zijn er verscheidene culturele modellen te vinden, waarmee culturele aspecten in kaart kunnen worden gebracht. Deze modellen kunnen de gemeenschappelijke wereld van ervaringen, waarden, symbolen, praktijken en kennis vanuit verschillende culturen omschrijven (Hoffman, 2002). Wij zijn ons er van bewust dat deze collectieve culturele modellen niet geschikt zijn om het gedrag van een individueel persoon te duiden. "Het zijn **niet culturen** die elkaar ontmoeten, maar **unieke mensen in unieke situaties**. Vanwege deze uniciteit van personen in de situationele contexten bieden de collectieve culturele modellen géén handleiding voor de interpersoonlijke gespreksvoering" (Hoffman, 2002, p. 224).

Op basis van het bovenstaande kunnen we concluderen dat er overstijgende culturele factoren te onderzoeken zijn, die we ter kennis nemen in het contact dat we aangaan met onze participanten.

Daarentegen zijn er ook individuele mens eigen kenmerken die van invloed zijn. Hierdoor kunnen we kennis over cultuur niet generaliseren en een persoon op basis hiervan duiden, maar is er een combinatie van deze factoren die de mens maakt tot wie hij is.

2.2.5 Het aangaan van contact

Zoals beschreven onderzoeken wij wat de ervaringen en behoeften van statushouders zijn ten aanzien van aangaan van contact. Wat is het aangaan van contact, en wat is hier de meerwaarde van? Als we geen contact hebben met anderen, dan zullen we verpieteren. Ieder mens heeft behoefte aan contact met anderen. Een mens kan niet alleen zijn, zo stelt aartsbisschop Desmond Tutu (2017). Volgens hem zijn wij geschapen om zorgzaam en onbaatzuchtig te zijn voor elkaar. We zijn afhankelijk van de ander om ten volle te kunnen zijn wie we zijn. Dat het contact met andere mensen van essentieel belang is binnen ons bestaan, is een understatement. Zonder elkaar kan de mens, het individu, niet zijn wie hij of zij is. Vanuit deze verbondenheid is de mens gemaakt om contact te hebben en te blijven behouden. Mensen die een gebrek aan of weinig verbindingen hebben, zijn ongelukkiger en gaan zelfs eerder dood dan mensen die veel verbindingen hebben. Volgens Dreu (2010) helpen sociale verbindingen om deze risico's het hoofd te bieden, complexe problemen op te lossen, het immuunsysteem te versterken en sneller te herstellen van ziekten. Het aangaan van contact is daarmee essentieel in ons bestaan en heeft veel meer betekenis dan enkel elkaars aanwezigheid.

Het aangaan van contact voor en door statushouders is belangrijk omdat "deze onderlinge contacten invloed kunnen hebben op de structurele positie die men inneemt (dus op de mate van structurele integratie). Men heeft bijvoorbeeld kennissen of vrienden via wie men aan een (andere) baan kan komen" (Portes, in Weijters & Scheepers, 2003). Vanuit dit sociale netwerk kunnen de mogelijkheden binnen de maatschappij worden vergroot. De functionaliteit van het contact is hierbij van belang.

Zoals één van de coaches van Vluchtelingenwerk aangaf: "Wat willen zij halen uit het contact? Het is belangrijk om te onderzoeken wat de behoefte achter de behoefte is" (persoonlijke mededeling, 20 maart 2017). "Een sterk sociaal netwerk kan een positieve invloed hebben op zowel gezondheid, integratie als sociaaleconomische positie" (Sarason, in Logger & Kamperman, 2009). Het is dus zaak dat statushouders, indien zij hier behoefte aan hebben, worden ondersteund bij het aangaan van contacten en het opbouwen van een ondersteunend netwerk.

Binnen deze behoefte kunnen we een koppeling maken naar de theorie van Maslow (zie Figuur 1). Hij beschrijft dat men verschillende stadia doorloopt. De behoefte aan contact is daarin ondergeschikt aan twee eerdere stadia, de lichamelijke behoeften en behoefte aan veiligheid en zekerheid (Maslow, in Vink, 2009). Het is van belang om dit inzicht mee te nemen in het contact dat wij met hen aangaan. Het kleurt de motivatie van de behoefte en kan een mogelijke verklaring geven wanneer er geen behoefte aan contact is.

2.2.6 Rouw en verlies bij statushouders

Jonge statushouders die alles achter hebben moeten laten, zitten in een rouwproces. Zij zijn ver verwijderd van hun land, hun cultuur, hun dromen, hun familie en vrienden. Een rouwproces is een proces dat volgt nadat men in zijn leven iemand of iets is kwijt geraakt. Iets kwijtraken wordt in deze context gezien als een verlies. Mönnink (2008) beschrijft de definitie van verlies als "de waarneming dat een geliefd onderdeel van je leven ten einde is zoals het verlies van je geliefde, van je relaties, van je geestelijke vermogens, van je gezondheid, van je baan, van een geliefd dier, van een geliefd object". In gesprek met jonge statushouders zijn er duidelijke signalen naar voren gekomen die duiden op een diversiteit aan verlies. Deze verliezen hebben hun leven aanzienlijk veranderd en vragen om verwerking. "Onder verliesverwerking wordt verstaan: het bewust en waardig afscheid nemen – op alle levensniveaus – van een verloren gegaan, geliefd onderdeel van je bestaan en het overgaan naar een nieuw levenshoofdstuk met herinnering aan het oude" (Mönnink, 2008). Statushouders staan nog volop in verbinding met hun eigen land. Ze hebben hier op een constante basis contact met elkaar, en met familie en vrienden in het land van herkomst. De regelmatige confrontatie die statushouders hebben wanneer er contact plaatsvindt met het land van herkomst zorgt voor een gemis, waar zij dagelijks mee moeten omgaan. De mens hecht zich aan zijn familie, vrienden, cultuur, land en werk.

Deze hechting is volgens Bowlby (in Mönnink, 2008) een natuurlijk proces dat iedere baby vanaf de geboorte doorloopt. "De kwaliteit van deze binding heeft grote invloed op hoe er wordt omgegaan met verliesgebeurtenissen" (Mönnink, 2008). De mate waarin een statushouder in zijn kinderjaren gehecht is aan zijn omgeving, bepaald hoe hij omgaat met zijn verliesgebeurtenissen. Ondanks de mogelijke verwerking zal hetgeen dat zij verloren zijn, invloed hebben op hun ontwikkeling in Nederland. Eenzaamheid, in combinatie met het voortdurende rouwproces kan problematische gevolgen met zich meebrengen.

Zo stelt Mönnink (2008) dat de confrontatie met eenzaamheid in periode van rouw als buitengewoon moeilijk en zelfs beangstigend wordt ervaren. Het belang van het aangaan van contact wordt hiermee onderstreept. Het rouwverwerkingsproces voltrekt zich in een dualproces (Stroebe & Schut, in Moors, 2015). Het beschrijft hoe men verder gaat na verlies door een balans te vinden. Het gaat hierbij om twee coping strategieën: verliesgericht en herstelgericht. Bij de verliesgerichte coping strategie is de rouwende statushouder bezig met het verlies en ontkent hij dat het leven verder gaat. Binnen de herstelgerichte coping strategie is de statushouder bezig zich aan te passen aan de veranderingen die in hemzelf ontstaan en richt hij zich op zijn leven na het verlies, door nieuwe vaardigheden aan te leren en nieuwe rollen of taken op zich te nemen. Naast het verschil in strategieën om de situatie te verwerken zijn er ook een aantal stadia die doorlopen worden. Om tot een positieve verliesverwerking te komen, dienen de statushouders drie rouwtaken te doorlopen. Mönnink (2008) stelt dat het begint bij de aanvaardingstaak, het bewust erkennen van de feitelijke impact van verlies. Vervolgens is er de afscheidstaak, het bewust afscheid nemen van de of het verlorene met alle emotionele uitingen. Ten slotte is er de opbouwtaak, het bewust opbouwen van het nieuwe levenshoofdstuk. De theorie beschrijft de fases die doorlopen worden en geven inzicht in de uitdagingen waarmee de statushouders worstelen. Verdere inzichten over de achtergrond van statushouders (asielbeleid en vluchtelingenstroom) treft u in bijlage C en F.

2.3 Conclusie probleemanalyse

VluchtelingenWerk geeft aan signalen van eenzaamheid te hebben opgevangen bij jonge statushouders binnen de gemeente Heumen. Dit terwijl zij wel behoeften lijken te hebben aan contact. Zij vinden weinig aansluiting bij de jongeren uit de gemeente Heumen. Dit komt omdat de jongeren uit de gemeente studeren, bij hun ouders thuis wonen, en al hun eigen netwerk en hobby's hebben. In het geval van deze statushouders vinden hun momenten van contact met Nederlanders alleen plaats bij deelname aan school. Door middel van het onderzoek willen we meer zicht krijgen op de ervaringen en behoeften van jonge statushouders omtrent het aangaan van contacten. De toenemende stroom van (jonge) vluchtelingen laat zien dat deze doelgroep extra aandacht vraagt. Vanuit literatuurstudie wordt dit onderschreven. Diverse bronnen verklaren dat deze kwetsbare doelgroep, mede door hun culturele achtergrond, ondersteuning dienen te krijgen bij het ontwikkelen van zelfredzaamheid en deelname aan de maatschappij. De veilige basis is door migratie en vlucht verdwenen. Verlies van status, netwerk, huisvesting, en toekomstperspectief zorgen voor een grote leegte en vragen om verwerking. Sociaal contact kan invulling geven aan deze leegte. Wanneer men in contact komt met elkaar, zal men sneller de Nederlandse taal leren en in staat zijn een netwerk en toekomst op te bouwen.

2.4 Probleemstelling

2.4.1 Doelstelling

Zicht krijgen op de ervaringen en behoeften omtrent het aangaan van contact bij jonge statushouders uit de gemeente Heumen in de leeftijd tot en met 27 jaar.

2.4.2 Onderzoeksvraag

Wat zijn, betreffende eenzaamheid en het aangaan van contact, de ervaringen en de behoeften van jonge statushouders in de leeftijd tot en met 27 jaar?

2.4.3 Deelvragen

- *Deelvraag 1;* Welke behoeften hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?
- *Deelvraag 2;* Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?
- *Deelvraag 3;* Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van eenzaamheid?
- *Deelvraag 4;* Wat zijn de ervaringen van onderzoekers omtrent het aangaan van contact met jonge statushouders?

2.4.4 Pedagogische relevantie

Met dit onderzoek willen wij een waardevolle bijdrage bieden aan het pedagogische werkveld. Wij willen, naast het inzicht in de doelgroep statushouders tot en met 27 jaar, inzicht verschaffen in de manier waarop men als pedagoog in contact kan treden. Deze specifieke doelgroep zal door de ontwikkeling en toename van aantal vluchtelingen een steeds belangrijkere rol gaan spelen in de maatschappij en daarmee in het werkveld van de pedagoog. We richten het onderzoek op individuele behoeften en proberen hiermee aansluitende ondersteuning te geven aan de statushouders, op basis van dat wat bij hen past om hierin bij te dragen aan hun zelfredzaamheid.

2.4.5 Definitie van begrippen

Eenzaamheid

De definitie van eenzaamheid is volgens de Jong Gierveld en van Tilburg (2007) “het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties.” Tilburg en Jong Gierveld (2007) onderscheiden twee typen eenzaamheid. Allereerst is er de emotionele eenzaamheid. Hiermee wordt het missen van een emotionele hechte band met een betekenisvol persoon bedoeld.

Daarnaast is er het type sociale eenzaamheid, waarbij het gaat om het ontbreken van betekenisvolle relaties van groepen personen, zoals collega's.

Lampe (2009) beschrijft dat eenzaamheid een gemoedstoestand is die van je gezelschap losstaat. Hierin maakt de hoeveelheid aan mensen om je heen geen verschil, ondanks hun aanwezigheid is het nog steeds mogelijk jezelf eenzaam te voelen. Dit gegeven komt overeen met de theorie van Tilburg en de Jong Gierveld (2007), zij beschrijven dat er ondanks sociale contacten, toch gemis kan zijn in diepgaand contact.

In de theorie wordt onderbouwd dat eenzaamheid voorkomt bij vluchtelingen, ondanks dit gegeven willen wij er niet per definitie van uitgaan dat dit bij onze participanten ook het geval is. We gaan uit van hun verhalen.

Statushouder

Statushouders zijn asielzoekers van wie het verzoek is ingewilligd en die een (legale) verblijfsstatus hebben gekregen (CBS, z.d.).

Medeonderzoeker

Statushouder die op een participatieve manier deelneemt aan het onderzoek.

AMA

AMA is de afkorting van alleenstaande minderjarige asielzoeker.

3 Methode van onderzoek

3.1 Onderzoeksbenadering

Het onderzoek bestaat uit verschillende fasen. Allereerst hebben we ons gericht op **beschrijvend onderzoek**. “Beschrijvend onderzoek is onderzoek waarbij je een situatie in kaart wilt brengen” (Fischer & Julsing, 2007). Deze vorm van onderzoek betrof de eerste stap in ons onderzoek. Aan de hand van **desk- en fieldresearch** hebben we op een beschrijvende manier in kaart gebracht waar het probleem zich op richt. We hebben gebruik gemaakt van algemene literatuur, voorgaande onderzoeken en beleidsstukken. Voor onze fieldresearch zijn we in gesprek gegaan met verschillende betrokkenen en organisaties om op deze manier een analyse van het probleem te kunnen maken.

De volgende fase betrof **exploratief onderzoek**. “Exploratief onderzoek is onderzoek waarbij je op zoek bent naar verbanden en/of verklaringen. Het gaat hierbij om onderzoek dat ideeën moet genereren over hoe zaken met elkaar samenhangen en waarom” (Fischer & Julsing, 2007). Zoals de definitie beschrijft zijn wij op zoek naar verbanden. Wij willen weten wat betreffende het aangaan van contact, de ervaringen en behoeften van jonge statushouders zijn. Dit onderzoek betreft een **kwalitatief onderzoek**.

“Kwalitatief refereert aan de wens om diep op de materie in te gaan. Centraal staat hierbij het doorgronden van attitudes en achterliggende oorzaken. Ook het in kaart brengen van wensen, verwachtingen, behoeftes en toekomstige ontwikkelingen vormen het onderwerp van kwalitatief onderzoek” (Fischer & Julsing, 2007). Door het kwalitatieve onderzoek halen wij **narratieven** op bij de jonge statushouders uit de gemeente Heumen. Met narratieven worden alle gegevens bedoeld die voortkomen uit open interviews die zich richten op ervaringen en belevingen van de respondenten. Een narratief interview heeft als doel het verzamelen van narratieven. Het verzamelen van deze gegevens heeft vervolgens als doel antwoord te geven op de onderzoeksvraag (Biene, 2008). Aan de hand van deze gegevens brengen we in kaart welke behoeften en ervaringen er zijn omtrent eenzaamheid en het aangaan van contact. De beleving van de betrokkenen staat centraal en vormt een leidraad in het onderzoek.

Binnen het onderzoek is het betrekken van de belanghebbenden van grote waarde. We spreken dan ook van **participatief onderzoek**. Dit betekent dat wij gedurende het onderzoek voortdurend contact onderhouden met de betrokkenen en ons niet beperken tot een eenmalig interview. De resultaten worden opgehaald, geanalyseerd, getoetst door de bevindingen voor te leggen en zorgen vanuit daar voor nieuwe input (Donk & Lanen, 2011). Binnen het doen van participatief onderzoek werken wij met de dataverzamelmethode **Photovoice**. Deze methode is bedoeld om behoeften en ervaringen in beeld te brengen door foto's van medeonderzoekers.

Aan de hand van deze foto's wordt vervolgens het gesprek aangegaan. We kiezen voor deze manier, omdat dit het de taalbarrière kan verkleinen en een beladen onderwerp als eenzaamheid makkelijker bespreekbaar kan maken. Het is makkelijker om het gesprek aan te gaan aan de hand van een foto, dan in een interview waarin enkel het woord informatie verschaft. Hoofdstuk 3.4 verschaft een diepgaander inzicht in de exacte achtergrond van de methodiek. Gedurende dit onderzoek onderhouden we **intensief contact** met statushouders. Dit houdt in dat we op een frequente basis het contact aangaan. We werken vanuit de persoonlijke band die we met hen proberen op te bouwen en zijn onszelf ervan bewust dat dit tijd vraagt en verdient. Uitgangsbasis is om wederzijds begrip te creëren en van elkaar te leren. We werken niet aan de hand van een eenmalig interview maar zullen gedurende een langere periode informatie verzamelen. We werken in lijn met de visie van participatief onderzoek. Onze eigen bevindingen leggen we vast aan de hand van veldnotities en gespreksverslagen.

3.2 Dataverzamelingmethoden

Voor dit onderzoek zullen wij verschillende dataverzamelingmethoden gebruiken. Een van deze methoden is het uitvoeren van interviews, de narratieve onderzoeksbenadering. Bij narratief onderzoek staat het verhaal centraal. Volgens Migchelbrink (2007) gaat het doen van narratief onderzoek om het: “inzicht krijgen in hoe mensen de werkelijkheid ervaren, beleven en er betekenis aan geven”. Het gaat over de beleving van de verteller, zijn inbreng is betekenisvol en beschrijft zijn vraag of doelstelling. Dries & Hoffmann (2008) beschrijven mensen als verhalende en dialogische wezens. Zij drukken zich uit door middel van verhalen, zij helpen en ontmoeten elkaar. De dialoog geldt als een essentiële stap bij het vergaren van verhalen en bijbehorende informatie. Tijdens dialogen worden de gebeurtenissen, die mensen mee maken, geselecteerd, geordend en met elkaar in verband gebracht.

3.3 Participanten

Het onderzoek richt zich op jonge statushouders uit de gemeente Heumen in de leeftijd tot en met 27 jaar. In overeenstemming met onze opdrachtgever bouwen wij contact op met zes statushouders, zij worden beschouwd als medeonderzoekers en nemen deel aan het onderzoek en de bijbehorende Photovoice methodiek.

3.4 Meetinstrumenten

Interviews met jonge statushouders uit Malden

Een interview is een voorbeeld van een kwalitatieve onderzoeksmethode (of techniek). Er wordt gericht gevraagd naar ervaringen over het specifieke onderwerp. Een neutrale luisterende houding van de interviewer is essentieel. Diepte interviews nemen meer tijd in beslag dan straatinterviews. “Tijdens een diepte-interview is het mogelijk om diep op zaken in te gaan en aandacht te besteden aan de persoonlijke wensen, visie en motivatie van de respondent” (Stichting Alexander & Verwey-Jonker Instituut, 2012). De beschreven zaken die door een diepte interview naar boven komen zijn overeenkomstig met de data die we uit de interviews willen halen. Het geeft ons kwalitatieve data, en uitgebreide informatie over de mogelijke aanwezigheid van eenzaamheid. Zoals beschreven interviewen we zes statushouders uit de gemeente Heumen. In deze gesprekken bespreken we wat hun ervaringen zijn met eenzaamheid en het aangaan van contact. We proberen verhalen op te halen over de ervaringen van jonge statushouders, we zijn op zoek hun ideeën. Hoe denken zij dat ze hun netwerk kunnen vergroten of versterken, en welke voorwaarden zijn hierbij van belang? Wat betreft de communicatie met de statushouders is er sprake van een taalbarrière. Dit gegeven brengt een extra uitdaging met zich mee. Er heeft een zoektocht plaatsgevonden om deze barrière te verkleinen.

Door deze zoektocht zijn wij uitgekomen op de onderzoeksmethodiek Photovoice. “Photovoice is een participatieve onderzoeksmethode, ontwikkeld in de Verenigde Staten aan het einde van de twintigste eeuw. Aan de hand van fotografie brengen kwetsbare mensen hun wereld in beeld, kunnen ze er kritisch op reflecteren en in dialoog gaan met beleidsmakers” (Demos, z.d.). We onderkennen dat de doelgroep (statushouders) kan worden gezien als kwetsbaar. Hun geringe beheersing van de Nederlandse of Engelse taal is hierin duidelijk van invloed. Wij vinden het belangrijk om hen een stem te geven en zien dat Photovoice een methode is die het taalprobleem overstijgt. Photovoice heeft als doel om veranderingen teweeg te brengen op gemeenschappelijk niveau, gericht op de individuele behoeften. De kern zit hem in het verbinden van beeld en woord. “The actions taken through Photovoice, taking photographs and telling stories as they relate to the photographs, are empowering. With these feelings of empowerment, community members are likely to possess greater authority to advocate for an improved quality of life for themselves and for other members of their communities” (Prairie Women’s Health Centre of Excellence, 2009). De empowerment, het verbinden van de gemeenschap, en het hierin verbeteren van de kwaliteit van leven, zijn mogelijke resultaten die voortvloeien uit ons onderzoek. Wij gebruiken Photovoice in deze context om inzichtelijk te maken wat de ervaringen en behoeften omtrent eenzaamheid en het aangaan van contact zijn.

Literatuurstudie

Tijdens onze probleemanalyse hebben we gebruik gemaakt van literatuur om meer zicht te krijgen op de inhoud van het probleem. Het literatuuronderzoek krijgt een terugkerende functie in ons onderzoek. De literatuurstudie gebruiken we in de aankomende fase om een interviewleidraad te ontwikkelen en de juiste vraagstellingen te formuleren die aansluiten bij de specifieke leeftijdsafhankelijke en culturele behoeften. Tijdens het analyseren en concluderen gebruiken we literatuur om onze verzamelde informatie te ordenen, zodat we onderbouwde conclusies kunnen trekken (Donk & Lanen, 2011, p. 135).

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

Validiteit wil zeggen dat de verzamelde gegevens de onderzochte werkelijkheid weerspiegelen. De **betrouwbaarheid** betreft het vertrouwen in de werkwijze tijdens het onderzoek. Het gaat om de nauwkeurigheid en zorgvuldigheid in de wijze van werken (Migchelbrink, 2014).

Fischer en Julsing (2007) verdelen validiteit onder in drie vormen:

1. interne validiteit;
2. constructvaliditeit;
3. externe validiteit.

Interne validiteit gaat over de vraag of er alternatieve verklaringen kunnen zijn voor het gevonden resultaat. Deze vorm is van belang bij exploratief onderzoek, het type onderzoek dat wij uitvoeren. Er zijn verschillende storingsbronnen waarmee rekening dient te worden gehouden. Allereerst de derde variabele. Fischer en Julsing (2007) geven hiervan een treffend voorbeeld. “Bekend voorbeeld is het gevonden statistische verband tussen het aantal ooievaars dat in een plaats gesignaleerd is en het aantal geboortes per 1000 vrouwen in de vruchtbare leeftijd. De omvang en ligging van de plaats is in dit geval de variabelen die beide aspecten (ooievaars meldingen en aantal geboortes) beïnvloedt.”

In kleinere plattelandsgemeenten worden meer ooievaars gesignaleerd dan in grote steden, waar meer studenten en alleenstaanden wonen die minder vaak kinderen krijgen.

Ook levensstijl is hierbij een factor” (Fischer & Julsing, 2007). Dit voorbeeld toont aan dat het van belang is om goed in kaart te brengen welke variabelen van invloed zijn op de situatie. Er is de variabele van de omgeving (meer ooievaars op het platteland) en de variabele van de levensstijl (studenten en alleenstaanden krijgen minder vaak kinderen). Binnen ons onderzoek zijn er eveneens variabelen waarmee wij rekening dienen te houden. Deze variabelen voeden het onderzoek en bepalen de vraagstelling waarmee wij onze informele gesprekken en narratieve interviews aangaan. Verder kan het zo zijn dat er deelnemers verdwijnen tijdens het onderzoek, ook wel mortaliteit genoemd.

Bij **constructvaliditeit** wordt er gekeken of datgene wat gemeten is, wel het juiste is. Het gaat hierbij om de manier van meten. Zo kan er sprake zijn van inadequate operationalisaties. “Operationaliseren is het ‘vertalen’ van een begrip in meetbare termen” (Fischer & Julsing, 2007). Deze vorm van validiteit moet mee worden genomen in het afnemen van de interviews (bedoeld een ieder hetzelfde) en nog nadrukkelijker bij het coderen en analyseren van de interviews. Daarnaast bestaat er het risico dat de respondenten denken te weten naar welk antwoord wij op zoek zijn. “Ze willen tegemoet komen aan de wensen van de onderzoeker” (Fischer & Julsing, 2007). Binnen ons onderzoek gaan wij in gesprek over eenzaamheid en het aangaan van contact.

Dit zou kunnen impliceren dat wij er vanuit gaan dat er eenzaamheid is en dat we willen dat er een behoefte aan contact is, hetgeen de antwoorden van de respondenten kan kleuren.

Ook dit is een aspect dat we mee moeten nemen in de totstandkoming van onze interviewgide. Naast de verwachtingen van de respondenten is er ook onze eigen verwachting. Deze verwachting kan het resultaat bewust of onbewust beïnvloeden.

Om de validiteit te waarborgen dienen wij ons bewust te zijn van de verwachtingen die wij meenemen in dit onderzoek. Bij **externe validiteit** wordt de vraag gesteld in hoeverre de resultaten van het onderzoek te generaliseren zijn, toe te passen op andere individuen of grotere groepen. Ons onderzoek richt zich op de lokale gemeenschap.

Het doel van het onderzoek is dan ook niet om de resultaten te generaliseren, of direct toepasbaar te laten zijn op andere gemeenschappen. We luisteren naar de individuen en stemmen het uiteindelijke product af op de behoeften en verhalen van de jonge statushouders uit de gemeente Heumen. Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten is er gebruik gemaakt van **triangulatie**. Brontriangulatie en methodische triangulatie zijn beiden methoden om de betrouwbaarheid van een onderzoek te vergroten. Brontriangulatie houdt in dat er in een onderzoek gebruik wordt gemaakt van verschillende bronnen om data te verzamelen (Donk & Lanen, 2011). Methodische triangulatie heeft ervoor gezorgd dat de dataverzamelingen met behulp van verschillende methodieken is toegepast.

3.6 Draagvlak

Door praktijkonderzoek waardevol te maken voor de organisatie, wordt het draagvlak voor het onderzoek gestimuleerd (Donk & Lanen, 2011, p.95). Tijdens field research zijn wij in gesprek gegaan met diverse relevante partijen. Op deze manier hebben wij de onderzoeksvraag geconcretiseerd. Uit dit overleg is een duidelijke focus naar voren gekomen, afgestemd op de ideeën van alle betrokkenen.

Donk & Lanen (2011) beschrijven dat het, in het kader van draagvlak, van belang is om goed te communiceren over het praktijkonderzoek. Dit doen wij door actief contact te onderhouden met onze opdrachtgever en haar actief te betrekken in de totstandkoming van het onderzoek. Dit houdt in dat we terugkoppelen, overleggen, en vervolgens opnieuw afstemmen. “Om ervoor te zorgen dat er ook inderdaad iets gebeurt met je onderzoeksresultaten is het belangrijk om bij alle kernactiviteiten van je onderzoek mensen te betrekken. Hiermee voorkom je dat je onderzoek een soloactie wordt waarbij je niet buiten je eigen denkkaders treedt. Bij iedere kernactiviteit kun je aan draagvlak werken door betrokkenen te consulteren als “critical friend of respondent” (Donk & Lanen, 2011). Deze benadering staat centraal in ons onderzoek. We voeren participatief onderzoek uit. Dit betekent dat we de doelgroep (de jongere statushouders) actief betrekken in het onderzoek. We beschouwen hen nadrukkelijk als medeonderzoekers. Zij zijn degene die de input voor het onderzoek geven, en worden betrokken in de totstandkoming van het onderzoek. Dit betekent ook dat wij niet eenmalig contact aangaan, en daarop onze conclusies baseren. Het is onze taak om de doelgroep meerdere malen te betrekken. Donk & Lanen (2011) adviseren om, ten bate van het draagvlak, de doelgroep te betrekken bij het ontwerpen van het product en de conclusies. Dit zal betekenen dat wij, na analyse van onze gegevens, onze bevindingen nogmaals voorleggen en toetsen om er zeker van te zijn dat onze bevindingen kloppen en aansluiten bij de beleving van de doelgroep.

3.7 Verantwoording gegevensanalyse

De data-analyse is uitgevoerd aan de hand van de stappen in kwalitatieve gegevensanalyse, zoals beschreven door Migchelbrink (2014). We beschrijven de stappen en onderbouwen op welke wijze we de stappen hebben uitgevoerd.

1. *Het uittypen en ordenen van de teksten*

Allereerst zijn we gestart met de transcripties van de afgenomen interviews. Bij twee van de zes interviews is er geen toestemming gegeven voor opnamen. Dit betekende dat er nog vier interviews over waren om te transcriberen. Hierin zijn zowel de verbale als non-verbale signalen opgenomen. Het heeft geresulteerd in een realistische weergave van het gesprek, inclusief de wisseling in gesproken talen en de aanwezige miscommunicatie.

2. *Het selecteren en schrappen van overbodige teksten*

We hebben ervoor gekozen om in deze fase nog geen kwalificatie te hangen aan de opgehaalde data. Binnen het onderzoek bleek het te vroeg om voorafgaande de inhoudelijke analyse data te schrappen of te bestempelen als overbodig. Deze selectie vloeide logisch voort uit de coderingsfase (4).

3. *Keuze voor de manier voor analyse*

Omdat we uit zijn gegaan van een open vraagstelling, gericht op ervaringen en behoeften, hebben we ervoor gekozen om de data middels 'open labeling' te analyseren. We hebben besloten om, zo onbevangen als mogelijk, codes toe te kennen aan de data en hiermee de inductieve benaderingswijze gehanteerd. Het toekennen van de codes gebeurde individueel.

4. *Opdelen van de tekst in fragmenten en eerste analyse van deze fragmenten*

Binnen deze fase zijn we begonnen met het toekennen van codes aan de verkregen data. Nadat de codes (zie bijlage E) waren toegekend zijn deze codes besproken door de onderzoekers samen en met de opdrachtgever (tevens onderzoeker). Zo is de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid gewaarborgd.

5. *Tweede analyseronde: groeperen en verdiepen van de labels*

De tweede analyseronde heeft geresulteerd in families. Families bevatten gebundelde codes die gemeenschappelijk of overlappend zijn.

6. *Tussenfase: betrekken van anderen bij het labelen*

De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is aldoor gewaarborgd. Er werd individueel gecodeerd en de codes zijn aan elkaar voorgelegd. Deze vorm van overleg heeft ook plaatsgevonden met de opdrachtgever (onderzoeker van beroep).

7. Tussenfase: betrek je kennis bij de analyse

Naast de transcripties zijn er een achttal gespreksverslagen toegevoegd. Op deze manier doen wij recht aan het participatieve onderzoek. We nemen onze relevante bevindingen mee in de analyse van data en zorgen ervoor dat onze eigen inzichten niet verloren gaan. Ook deze gespreksverslagen zijn voorzien van codes.

8. Formuleren en ordenen van kernlabels

Om de kernzaken te onderscheiden en de juiste informatie te filteren, kiezen we ervoor om families van codes te maken die inzicht geven in specifieke deelvragen. Zo is alle informatie die we filteren relevant, en bewust gekoppeld aan de deelvraag en niet enkel op basis van een gemeenschappelijk onderwerp.

9. Beschrijven van de resultaten

Aan de hand van de vorige stappen hebben we de resultaten van ons onderzoek beschreven in hoofdstuk vier. De resultaten zijn direct gekoppeld aan de deelvragen en geven tezamen inzicht en antwoord op de onderzoeksvraag.

3.8 Schematische weergave

Deelvraag 1: Welke behoeften hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?	
Onderzoeksbenadering	Kwalitatief onderzoek
Dataverzamelingsmethoden	Interviews, Photovoice
Werkwijze	Interviewgide (Bijlage E) – Interviews - Transcripties
Participanten	6 jonge statushouders uit de gemeente Heumen
Data-analyse	Coderen analyseren van de transcripties door middel van ATLAS TI
Deelvraag 2: Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?	
Onderzoeksbenadering	Kwalitatief onderzoek
Dataverzamelingsmethoden	Interviews, Photovoice
Werkwijze	Interviewgide (Bijlage E) – Interviews - Transcripties
Participanten	6 jonge statushouders uit de gemeente Heumen
Data-analyse	Coderen analyseren van de transcripties door middel van ATLAS TI
Deelvraag 3: Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van eenzaamheid?	
Onderzoeksbenadering	Kwalitatief
Dataverzamelingsmethoden	Interviews, Photovoice
Werkwijze	Interviewgide (Bijlage E) – Interviews - Transcripties
Participanten	6 jonge statushouders uit de gemeente Heumen
Data-analyse	Coderen analyseren van de transcripties door middel van ATLAS TI
Deelvraag 4: Wat zijn de ervaringen van onderzoekers omtrent het aangaan van contact met jonge statushouders?	
Onderzoeksbenadering	Kwalitatief onderzoek
Dataverzamelingsmethoden	Gespreksverslagen, veldnotities, bevindingen tijdens interviews.
Werkwijze	Toetsen van eigen bevindingen tijdens het langdurige aangaan van contact met jonge statushouders.
Participanten	Onderzoekers (Steven en Fabian)
Data-analyse	Analyse van gespreksverslagen, veldnotities

4 Resultaten

4.1 Inleiding

Zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, methode van onderzoek, heeft er dataverzameling plaatsgevonden middels de Photovoice methodiek. Aan de hand van foto's en bijbehorende interviews hebben wij resultaten kunnen verzamelen die middels deelvragen antwoord verschaffen op de onderzoeksvraag. S weergeeft het antwoord van een Syrische statushouder, de E staat voor een Eritrese statushouder.

4.2 Resultaten deelvragen

4.2.1 Resultaten deelvraag 1

Welke behoeften hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?

Vanuit de interviews en persoonlijke bevindingen vallen er verschillende typen van behoeften te onderscheiden. We maken het onderscheid aan de hand van; algemene behoeften, functioneel contact, liefdesrelatie en familie.

Algemene behoeften: Gekeken naar de resultaten kunnen we constateren dat er een nadrukkelijke behoefte is aan contact. Behoeftte aan contact is breed omvattend, de functionaliteit is hetgeen waarmee de behoefte verder kan worden geconcretiseerd. De vraag wat men uit dit contact zou willen halen staat daarin centraal. Dit wordt onderschreven door de coaches van vluchtelingenwerk, zij beschrijven het als volgt: "Het contact dient als doel te hebben dat zij perspectief krijgen, en daarmee zicht krijgen op een waardevolle toekomst" (persoonlijke mededeling, 20 maart 2017). We herkennen de behoefte aan functioneel contact vanuit de gesprekken die we met de jonge statushouders hebben gevoerd.

Functioneel contact: De statushouders beschrijven dat ze een behoefte hebben aan contact, en zijn daarnaast in staat om te beschrijven waarom zij dat contact als essentieel zien. Het leren beheersen van de Nederlandse taal is de grootste gemeenschappelijke behoefte voor het aangaan van contact. Zij zijn zich ervan bewust dat het aangaan van contact noodzakelijk is om de taal en cultuur te leren begrijpen. Daarom benoemen wij deze behoefte als de behoefte aan functioneel contact. Het contact dat zij in de afgelopen tijd met ons hebben opgebouwd is hierin ook ondersteunend gebleken.

S1: Jij moet met de Nederlanders contacten. Ja, jij moet de taal leren [...] jij kan niet maken de contact met de Nederlanders als jij hebt niet de taal [...] want ik heb taal, weinig, omdat ik spreken Engels [...] If you want to begin new life, you have to know everything about the country.

E2: Geen contact met Nederlandse jongens. Dat ik zou wel willen [...] Want ik kan beter de Nederlandse leren.

Sommige statushouders uit Syrië spreken Engels. We ervaren dat zij beter in staat zijn om zich staande te houden en zaken als bijvoorbeeld de juiste taalschool te organiseren. Naast het beheersen van de taal en het leren begrijpen van de cultuur is er bij allen een sterke motivatie om te werken. Hier komt de behoefte aan contact opnieuw naar voren. Een vaak gehoord geluid is dat zij via Nederlandse contacten aan een baan willen komen. Volgens de coaches van Vluchtelingenwerk hebben voornamelijk de Syrische mannen moeite met de afhankelijkheidspositie die zij op dit moment ervaren doordat zij een uitkering ontvangen. “Hoogopgeleide Syriërs vallen heel erg terug, zij vinden hier geen goede banen terwijl zij deze in Syrië wel hadden. Ze kunnen niet bijdragen aan de maatschappij en zijn enkel door een uitkering in staat om hun eigen broek op te houden. Deze afhankelijkheid is lastig, mede door de culturele achtergrond waar vanuit zij gewend waren om als kostwinner het gezin te onderhouden” (persoonlijke mededeling, 20 maart 2017). De door hen beschreven constatering kwam ook terug in het interview dat we hielden met S1, een Syrische jongen van 23 jaar.

S1: Ja you cannot live from the uitkering, ja dat is niet goed. [...] you cannot accept that. Ja oké, Je krijgen geld en ik doe niets. Ja that makes you feel shame

Binnen de interviews hebben we specifiek aandacht besteed aan het contact met leeftijdsgenoten. Is er een meer specifieke behoefte aan contact met leeftijdsgenoten aan te duiden, of is er geen verschil waar te nemen en wordt de behoefte aan contact niet beïnvloed door leeftijd. Deelvraag 2 gaat in op de ervaringen omtrent het aangaan van contact. Het is echter van belang om nu al te duiden dat er bij de statushouders geen contact is met leeftijdsgenoten, omdat dit aan de basis van de behoefte staat. De inhoud van het contact wordt volgens de statushouders beïnvloed door de leeftijd van degene waarmee zij in contact staan. Op de vraag waarom contact met jongere mensen anders is, antwoorden zij het volgende:

E3: Als ik met jongere mensen kennis maken, dan moet ik over school of over het werk leren. Als ik met oudere mensen kennis maken, dan moet ik over kennis van Nederland van vroeger cultuur leren. E2: Ik ben nu ook cursist van Nederlandse taal [...] jullie kunnen advies aan mij geven over het, over de school

De statushouders beschrijven het gevoel vanuit het contact dat zij met ons hebben opgebouwd. Ze geven aan dat het contact met ons (leeftijdsgenoten) meerwaarde heeft, omdat wij hen beter kunnen ondersteunen met zaken als school en de Nederlandse taal. Dit betekent niet dat er enkel behoefte is aan contact met leeftijdsgenoten, maar dat de inhoud van het contact voor hen wel anders wordt ervaren.

E3: Ik wil graag met iedere mensen contact

Deze uitspraak is exemplarisch voor een behoefte die we hebben ervaren. Zoals zojuist beschreven is er behoefte aan functioneel contact.

Deze behoefte hangt samen met de drang naar werk en kennis over de taal en cultuur. Dit betekent echter niet dat ieder contact dat zij behoeven functioneel van aard dient te zijn. Vanuit het contact dat wij met de Syrische en Eritrese statushouders zijn aangegaan hebben we gemerkt dat het voor hen waardevol is dat wij het contact met hen aangaan. We delen verhalen over ons leven, praten over waar we mee bezig zijn, eten samen en luisteren naar elkaars muziek. We zijn ten alle tijden gastvrij ontvangen en kregen regelmatig de vraag wanneer we terugkwamen. Hieruit hebben wij op kunnen maken dat er naast behoefte aan functioneel contact, ook een duidelijke behoefte aan vriendschappelijk contact is. S1 benoemt dit ook nog in het interview.

I1: Wat zou jij graag willen? S2: Zonder help, I just have to make new friends here, because all my friends, 50 procent zijn dood, de andere in Syria.

Liefdesrelaties en familie

Naast de 'functionele contacten' is de behoefte aan liefde een veelbesproken thema geweest wanneer we spraken over de behoefte aan contact. De statushouders die een relatie hebben, vijf van de zes statushouders, zijn ook allen getrouwd. Tegelijkertijd woont iedere statushouder die wij hebben mogen ontmoeten zelfstandig. Geen van hen woont samen met zijn partner. Dit zorgt logischerwijs voor een groot en invloedrijk gemis.

E3: ik vind dat raar, omdat mijn vrouw naar Nederland komt, oké [...] ik kan niet alleen hier wonen.

Gezinshereniging is een belangrijk item dat bij de getrouwde mannen speelt. Zij maken zich zorgen over de situatie van hun vrouw en hebben behoefte aan het samenzijn.

Zij zijn gedwongen te wachten tot er uitspraak is gedaan door de IND en de procedure tot eventuele gezinshereniging in gang is gezet. Wanneer er nog geen vrouw in beeld is, is er de behoefte om een vrouw te vinden.

S1: En ja jij weet, ik wil graag trouwen [...].

Samengevat tonen de resultaten aan dat er een duidelijke behoefte is aan contact. Wat betreft het contact met Nederlanders is er behoefte aan 'functioneel contact'. Met functioneel contact bedoelen wij contact dat bijdraagt aan de ontwikkeling van kennis betreffende taal en cultuur, en contact dat mogelijkheid tot werken verschaft. Naast dit functionele contact is er ook een behoefte aan contact dat vriendschappelijk van aard is.

4.2.2 Resultaten deelvraag 2

Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?

Ook wat betreft ervaringen vallen er verschillende typen te onderscheiden. We beschrijven de ervaringen omtrent het aangaan van contact aan de hand van: Contact met Nederlanders, contact met Nederlandse leeftijdsgenoten, contact met relatie en familie, contact met eigen afkomst en contact met Vluchtelingwerk.

Nederlanders: Het taal- en cultuurcafé is de belangrijkste ontmoetingsplek tussen statushouders en de inwoners van de gemeente Heumen. Driemaal per week is het taal- en cultuurcafé geopend en is er ruimte om in gesprek te gaan met inwoners uit de gemeente. Doel van het taal- en cultuurcafé is het bijeenbrengen van Nederlanders en nieuwkomers vanuit een tweezijdige interesse.

E3: Ik praat daar met oudere mensen [...] en drink ik ook koffie en thee, en ik praat ook over ons cultuur. I1: En hoe vind je het om daar te zijn? E3: Ik vind dat belangrijk, ja &

I2: Heb jij ook Nederlanders waarmee je koffie drinkt? S1: Ja wanneer ik ga naar de café. Ja ik zitten daar en ik drinken koffie en altijd ja dit is altijd en de Nederlanders ja de Dutch mensen en zij kan praten jij bent Syrische mensen.

Het taal- en cultuurcafé is bij iedere statushouder bekend, zij zijn er allemaal weleens geweest. De regelmaat waarmee zij het taal- en cultuurcafé bezoeken wisselt, maar zij weten het te vinden. Een ander veelbesproken contactmoment is de hardloopgroep die iedere zaterdagochtend samenkomt, een initiatief van een van de vrijwilligers van Vluchtelingenwerk. Met name de Eritrese jongens maken gebruik van dit initiatief en vinden het fijn om hard te lopen. Een andere belangrijke bron van contact is het vrijwilligerswerk dat zij doen bij het bejaardencentrum in de Horst. E2 vertelt over zijn vrijwilligerswerk. Hij drinkt thee met de bewoners, wandelt met ze, doet spelletjes en leert op die manier de taal. Ook E3 vertelt enthousiast over het vrijwilligerswerk, het lijkt een belangrijk contactmoment. Het verdere contact lijkt plaats te vinden op basis van gelegenheid.

I1: Op wat voor 'n momenten? S1: Ja, wanneer ik naar de Nijmegen ga ik stop, de bus wachten ja hier en zij komen sommige tijd niet altijd en praten wie ben jij. Ja ik kom uit Syrië en wij beginnen te spreken

Wat betreft bovenstaande uitspraak is het lastig om te duiden of dit eenmalig is geweest, of dat er vaker een praatje wordt gemaakt bij (bijvoorbeeld) de bushalte.

Wel kunnen we constateren dat er op dit moment geen vriendschappen zijn tussen hen en inwoners uit de gemeente.

S1: Ja and I don't have any friends now. Just friends I2: From Syria? S1: Ja in the building here, ja want dat is niet genoeg, je moet Nederlands mensen

De statushouders hebben ervaring in het aangaan van contact met Nederlanders. Dit is over het algemeen positief.

S1: Ja sociaal, de Nederlanders zij hebben sociaal, zij praten, geen probleem met de beste mensen, praten Nederlands.

S2: Alles is perfect voor mij, aardige mensen, geen discriminatie

Naast dit beeld beschrijven zij ook dat er verschillen zijn in de wijze waarop zij het contact aangaan. De individualistische basis van sociale omgang wijkt af van wat zij gewend zijn en maakt het aangaan van contact lastig.

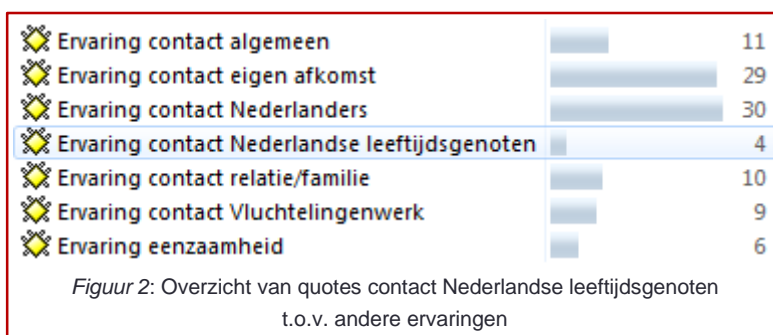
S2: Hier moet afspraak krijgen. Sometimes I get the brief of voor de andere [...]. Ja, als ik belt voor de Nederlanders burenen, hij is bang (lacht) en wat jij doen? Wat? Geen probleem. Ik heb een brief voor jou. Dus moet I must be careful.

Uit de eerdere contacten met de Eritrese jongens is een soortgelijke beleving waar te nemen. Zo ervaart E1 dat Nederlandse mensen druk zijn en weinig tijd hebben, zijn buurman ziet hij nooit omdat hij volgens E1 de hele dag werkt. E1 beschouwt de kou als oorzaak van het geringe contact. Door de kou blijven de mensen binnen en op die manier is het moeilijk om nieuwe mensen te leren kennen. Hij is ooit met E3 naar een café geweest, maar het is hen daar niet gelukt om iemand aan te spreken, E1 vindt het lastig. Doordat hij de Nederlandse taal slecht beheerst geeft E1 aan dat hij “niet één kan worden”.

Nederlandse leeftijdsgenoten: De hiervoor beschreven contactmomenten hadden geen betrekking op contact met leeftijdsgenoten. De mensen die bij het taal- en cultuurcafé aanwezig zijn, hebben een hogere leeftijd dan de statushouders die meewerken aan het onderzoek. De afgelopen tien weken hebben wij intensief contact opgebouwd met de statushouders. Hierin hebben zij contact gehad met ons, leeftijdsgenoten. Verder contact met leeftijdsgenoten is er niet. S1 beschrijft wat volgens hem de oorzaak is van het ontbreken van dit contact.

S1: Ik spreek niet goeie Nederlands, zij hebben how you can say that? They didn't had the patience to fix you language. Zij kunnen niet, zij hebben niet dit patience [...] de oude mensen zij hebben dat.

Uit eerdere gesprekken bleek ook dat S1 niet bang is voor het aangaan van dit contact, maar hij heeft ervaren dat communiceren lastig is, doordat er sprake is van een geringe taalbeheersing. Vanuit zijn ervaring beschrijft S1 dat hij zijn Nederlandse leeftijdsgenoten als ongeduldig beschouwt. Hij ervaart dat oude mensen meer geduld hebben en rustiger zijn.

Vanwege de geringe ervaringen binnen het contact met Nederlandse leeftijdsgenoten (zie Figuur 2) is het niet mogelijk meer te beschrijven. We hebben vanuit de behoefte inventarisatie wel

kunnen achterhalen dat er een behoefte aanwezig is naar contact met Nederlandse leeftijdsgenoten.

Relatie en familie: Op één van de statushouders na, zijn alle respondenten alleenstaand in Nederland. Ondanks deze constatering hebben familiale- en liefdesrelaties een belangrijke invloed op het leven hier. Er is, binnen de mogelijkheden, telefonisch contact met familie die vaak nog in het thuisland zijn achtergebleven. Dit gegeven brengt logischerwijs veel uitdagingen met zich mee. De statushouders geven aan veel stress te ervaren door dit contact en de bijbehorende zorg. In het contact dat de statushouders onderhouden met hun partner is de hereniging een belangrijk thema. Er heerst onbegrip bij hen en hun vrouwen die zijn achtergebleven, zij hadden verwacht eerder naar Nederland te kunnen komen.

E3: Ik heb gisteren mijn vrouw gebeld ja, zij is boos, boos op mij, zij kan niet lange tijd op mij wachten [...] ja, mijn vrouw heeft twee jaar op mij gewacht. S2: Ja beetje bang over dit probleem. It's a long time, tijd te wachten. Waarom blijft zij daar moet te wachten?

Voor de statushouders uit Eritrea is er een aanvullende factor die van invloed blijkt. De gesprekken zijn kort en bovendien gevaarlijk om te voeren. Er heerst een gevoel van angst bij het aangaan van contact met hun vrouw en familie, de angst voor controle en sancties door het dictatoriale regime.

E3: In Eritrea is gevaarlijke land, niet goed. Ja wat de Eritrea is, geen democratie land.

De angst van statushouders uit Syrië heeft een andere achtergrond. Ondanks dat de Syrische statushouders hier op dit moment fysiek veilig zijn, ervaren zij veel stress vanwege de onveilige situatie in het land van herkomst. Het is een dagelijks terugkerende factor, en daarmee van grote invloed op het leven hier. Zij zijn bang hun familie te verliezen in de aanhoudende oorlog.

S1: Especially my family there, there is still fighting there [...] and you will be altijd scared, afraid [...]. I don't wanna get some phone, they told me your parents they died, or your brothers. I will be died, ja really what can I do now, when I get this phone, I hope that it niet.. S2 over S3: Zijn ouders in Syrië in slechte situatie, altijd met hem bellen.

We merken op dat het voor hen moeilijk is om hierover te praten. Het bespreken versterkt de gevoelens waarmee zij worstelen, het haalt de gevoelens naar boven. De keuze over hetgeen dat zij willen vertellen ligt daarom ook bij hen.

S1: If we speaking altijd always about it ja you have to take aspirin

Een van de statushouders woont wel met zijn familie in Malden en ziet dit als een groot geluk. Het contact met familie is erg belangrijk en hij ervaart veel steun door hun aanwezigheid.

S2: Ik woon hier met mijn familie, en dat is gelukkig ik denk. Niet uhm, like S3, of de andere jongens.

Eigen afkomst: Het meeste contact vindt plaats tussen de statushouders onderling. Hierbij valt op dat de statushouders vooral contact maken met statushouders van dezelfde komaf. Menging tussen statushouders van verschillende komaf is er niet tot nauwelijks. Het contact is erg belangrijk voor hen. Er wordt regelmatig samen gegeten, en de statushouders kunnen hun verhaal bij elkaar kwijt. In het contact mogen zij zichzelf zijn, binnen de bestaande culturele gebruiken en behoeften begrijpen ze elkaar.

S1: I try to meet my friends everyday ja, that's so important, because if you didn't meet anybody that's so bad man. You will altijd denken ja, oh, Syria, ja ik moet kijken op de nieuws. Sommige tijd wij zijn proberen en gaan weg van dit, from this subject actually. But we are speaking about it [...] niet altijd. Because when you speaking about it, je jij moet hoofdpijn met jou hoofd, met alles, met jouw hart ook.

E3: Wij eten samen [...] meestal met Eritrese mensen. Ik kan alleen eten maar als ik met vrienden of burens eet dan zal ik veel eten. Als ik alleen eet ik moet minder eten.

S1: Ja wij gaan naar swimming en de gym ook en de school met elkaar, niet allemaal, ik en S2 [...] ja dat is alles broer.

Ze ondernemen activiteiten samen. De Syrische jongens sporten samen, doen samen boodschap en bezoeken iedere vrijdag de moskee. De Eritrese jongens zien elkaar vaak en gaan dan wandelen en hardlopen. Daarnaast vieren zij samen de feestdagen.

Het contact dat zij hebben is structureel, in tegenstelling tot het 'gelegenheidscontact' dat er met Nederlanders is.

I2: Heb je nog meer contact met anderen? E2: Nee, alleen met Eritrese jongens in het gebouw

Doordat het merendeel van de tijd wordt doorgebracht met statushouders van dezelfde komaf, is het lastig om de Nederlandse taal goed te leren beheersen. De statushouders geven aan dat ze buiten onze bezoeken om veelal spreken in hun eigen taal. Logischerwijs zijn zij beter in staat te communiceren wanneer zij dit in hun eigen moedertaal doen.

Vluchtelingenwerk: Vluchtelingenwerk is een belangrijke schakel in het leven van de statushouders. De coaches zijn (op dit moment) de verbinding tot de maatschappij en ondersteunen de statushouders bij bureaucratische zaken.

S1: Het was mijn contactpersoon C5, [...] it was like my mother, I call her [...] she come altijd, wij praten met elkaar. Ja when she talking to me, it feels like meer contact, it look like mother and son. Ja, she was so good with me. I2 aan S2: Heb je ook nog contact met andere mensen? Buiten dit huis? S2: Uhm, uhm, alleen met mijn contactpersoon. Hem heet C1 en hij is aardig man. E2: Ook heb ik een contactpersoon. Met haar praat ik ook. Ik zie haar alleen met de brieven.

De intensiteit van het contact met de coach verschilt per statushouder, maar de ervaringen met Vluchtelingenwerk en de coaches zijn binnen de door ons onderzochte groep unaniem positief. Sommige coaches ondernemen ook nog activiteiten buiten de regelzaken om. Zo neemt de coach van S2 hem mee naar zijn familie, en gaan ze samen op pad wanneer de coach bijvoorbeeld zijn auto gaat wassen. De doelstelling van Vluchtelingenwerk is om een statushouder uiteindelijk zelfredzaam te laten zijn in de maatschappij.

S1: There is one rule, after 8 months, ja the contactpersoon hij cannot help you meer.

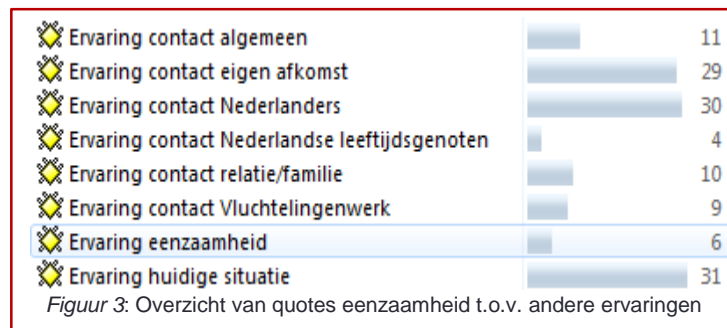
Ja jij moet alles zelf maken, zonder help.

Na deze periode kunnen zij gebruik maken van het spreekuur van Vluchtelingenwerk, maar is er geen vast contact meer met een contactpersoon.

4.2.3 Resultaten deelvraag 3

Welke ervaringen hebben jonge statushouders ten aanzien van eenzaamheid?

Binnen de interviews viel op dat het moeilijk is om te spreken over eenzaamheid. Zoals Figuur 3 aanduid is de ervaring omtrent eenzaamheid een van de minst besproken onderwerpen.

Hiervoor kunnen meerdere

oorzaken aan te duiden zijn. Allereerst is eenzaamheid een beladen onderwerp, dit kan ervoor zorgen dat het praten over eenzaamheid moeilijk is.

Daarnaast kennen we elkaar pas twee maanden, en is er mogelijk een tekort aan vertrouwen. Als laatste is er de culturele achtergrond die van invloed kan zijn. Bij Eritrese statushouders blijkt het lastig om uit te leggen wat voelen of ervaren is. Over hun ervaringen zeggen zij het volgende:

E2: Ja ik ben niet blij dan. Ik ben blij als ze hier zijn. Ik wil hun helpen, mijn moeder, zusje en broer, maar dat kan ik niet. E3: Ja ja, ik vind dat uhm, ja [...] ik kan niet alleen wonen.

Het gemis van vrouw en familie zorgt bij statushouders voor neerslachtige gevoelens en er wordt aangegeven dat alleen wonen niet mogelijk is. Ook bij Syrische statushouders zorgt de alleenstaande situatie voor neerslachtigheid. Het gebrek aan genoeg dagelijkse activiteit, kan ook aan te duiden zijn als onderdeel van dit gevoel. Zo is opgevallen dat de statushouders veel vrije tijd hebben, afspraken kunnen bijna iedere dag met hen worden gemaakt. Doordeweeks hebben ze als activiteit vrijwel alleen de taalschool. In een van onze bezoeken gaf S1 aan zich down te voelen, hij benoemde zijn leven als saai. Aangezien hij niet veel kan doen, behalve op zijn kamer zitten. Het gebrek aan dagelijkse activiteiten kan van invloed zijn op het welbevinden bij statushouders.

Vanuit onze gesprekken met statushouders merken wij op dat de huidige situatie in het land van herkomst van invloed is op het welbevinden van statushouders. Vaak gaan hun gedachten uit naar familie, vrouw, kinderen en vrienden die nog steeds in het thuisland wonen. Het missen van hun vrouw, die nog in het land van herkomst woont, bezorgt de statushouders een gevoel van machteloosheid en onzekerheid. Met dit gevoel worden zij vrijwel iedere dag geconfronteerd. Zoals bekend is er een aanhoudende oorlog in Syrië. Het land ligt in puin en nog dagelijks overlijden er mensen in de oorlog. De gedachte dat er een telefoontje binnen kan komen vanuit Syrië met de boodschap dat een familielid is overleden zorgt voor pijn en verdriet, en heeft veel invloed op het leven.

S1: no not control, [...] you will be so sad. And there is ja man if don't die from the shock, you will be died from the sad man.

S1: Yeah all the time, this feeling it cannot let you alone. Het moet altijd met jou. Als jij gaat trouwen of begint een new life. Of doe what you want in the old world and if you didn't life in your country you will feel something it is missing you man, you cannot, yeah you cannot forgot it.

Gedurende het onderzoek wordt voor ons duidelijk dat de situaties in het land van herkomst een belangrijke factor zijn in het aangaan van contact. Gedachten over het land van herkomst zorgen voor stress, spanning, pijn en verdriet.

Het roept het vermoeden op dat de statushouders in een rouwverwerkingsproces zitten. Feit blijft dat statushouders de verbinding met het land van herkomst niet los kunnen laten.

Deze verbinding is van invloed op hun gemoedstoestand en neemt ruimte in op het opbouwen van een bestaan in Nederland.

S1: Lonely, and you so day every day your country is broken every day more and more yeah that is so, it's sad for you man. If you see your country on the news.

De Eritrese en Syrische medeonderzoekers zijn overwegend alleenstaand. Familie is belangrijk in beide culturen. De culturen zijn overwegend collectivistisch, in tegenstelling tot het individualisme dat in Nederland heerst. De statushouders die naar Nederland zijn gekomen en samenwonen met hun familie, geven aan zich niet of minder eenzaam te voelen.

I2: Dus uhm je voelt je minder alleen? S2: Ik? Nee. I2: Omdat je familie hebt? S2: Ja, ja is belangrijk voor mij. I1: Maar voelt hij zich wel eens eenzaam?

S2: (Spreekt Arabisch) S3: Nee. S2: Ja hij en zijn broer hebben geen probleem alleen te blijven. I1: Oké, dus jij voelt je niet alleen? S3: Ja.

Familiaire banden kunnen een beschermde factor vormen tegen eenzaamheid.

Bovenstaande uitspraken geven hiervoor het mogelijke bewijs. Opvallend is dat het gemis van familie of van een vrouw een grote leegte vormt in het dagelijks leven.

4.2.4 Resultaten deelvraag 4

Wat zijn de ervaringen van onderzoekers omtrent het aangaan van contact met jonge statushouders?

Binnen het onderzoek hebben wij als onderzoekers een participatieve werkwijze gehanteerd. We hebben vanaf het begin contact moeten leggen en opbouwen, en vervolgens getracht om via dit persoonlijke contact een vertrouwensband te krijgen met onze medeonderzoekers. Het resultaat was een wisselwerking tussen de verschillende groepen, waarin wederzijds begrip leidraad was binnen het aangaan van contact. Via deze praktische en participatieve manier hebben wij als onderzoekers ervaring op kunnen doen in het aangaan van contact met jonge statushouders. Op grond van deze ervaringen kunnen de volgende resultaten worden weergegeven. Allereerst begint het met het investeren van tijd. Zeker met statushouders die vanwege hun korte verblijf hier nog niet optimaal kunnen communiceren via de Nederlandse taal vraagt het veel tijd om goed kennis te maken. Tegelijkertijd kunnen we stellen dat de taalbeheersing van hen aanzienlijk verbeterd is tijdens ons proces. Een interessant gegeven is dat humor een belangrijke verbindende factor kan zijn in het contact met hen, het draagt bij aan een ontspannen sfeer. Uit ervaring is gebleken dat sarcasme dient te worden gemeden, hierdoor kan verwarring ontstaan.

Zo was het bijvoorbeeld lastig om het sarcasme in humor op te merken, ze vatten alles letterlijk op. Rustig praten, een actieve houding aannemen en het contact aangaan vanuit een persoonlijke basis, zijn van positieve invloed gebleken. Tussen Eritrese en Syrische statushouders constateren wij verschil in contact. De Syrische medeonderzoekers zijn over het algemeen spraakzamer dan de medeonderzoekers uit Eritrea. Tijdens een bijeenkomst waarin beide groepen aanwezig waren, viel het ons op dat de Eritrese medeonderzoekers overstemd werden door de aanwezige Syrische statushouders. Zij kwamen nauwelijks aan het woord doordat de Syriërs mondiger waren. Niet alleen in een groep, maar ook uit individuele contactmomenten konden wij opmaken dat onze Eritrese medeonderzoekers meer ingetogen zijn dan de Syriërs. Binnen het contact met Eritreeërs constateren we ook dat er over het algemeen meer afstand is. Door op een frequente manier het contact te aan te gaan, is bij statushouders het vertrouwen sneller toegenomen. Dit heeft geleid tot meer contact, en daarmee meer uitwisseling van (persoonlijke) informatie. In het begin hielden wij een bijeenkomst, waarin we met meerdere medeonderzoekers het gesprek aan wilden gaan. Hieruit bleek dat de hoeveelheid deelnemers aan een bijeenkomst van cruciaal belang is in de kennismaking en het verkrijgen van informatie. Een te grote groep (meer dan drie) zorgde ervoor dat het lastig was voor onze medeonderzoekers om zich verstaanbaar te maken in het Nederlands. Met name de statushouders die uit Eritrea afkomstig zijn ondervonden hier hinder van. Indien er grondig contact is gelegd en er een basis van vertrouwen is gecreëerd, dan is er ruimte om in gesprek te gaan over ervaringen en behoeften omtrent het leven.

Tijdens onze momenten van contact met de medeonderzoekers werden wij iedere keer hartelijk en gastvrij verwelkomd. De lunches, de koffiemomenten, de gesprekken, het enthousiasme tijdens onze bezoeken, de wederzijdse interesse en nieuwsgierigheid bij elkaar heeft ons veel gegeven. Het nodigt uit, het beroert, het zet aan tot nog meer (behoefte aan) contact.

5 Conclusie & discussie

5.1 Inleiding

Aan de hand van de verzamelde data zijn in het voorgaande hoofdstuk de resultaten beschreven. We gebruiken deze resultaten om, in logische samenhang met theoretische inzichten, conclusies te beschrijven in dit hoofdstuk. Op basis van de vier deelvragen beschrijven we in paragraaf 5.2 de conclusies. Omdat de deelvragen afgeleid zijn van de onderzoeksvraag kiezen we ervoor om aan de hand van de deelvragen antwoord te geven op de onderzoeksvraag. We nemen ons onderzoek 'onder de loep' en geven ruimte voor discussie in paragraaf 5.3. Ter afsluiting beschrijven we in paragraaf 5.4 de mogelijkheden tot vervolgonderzoek en geven we aanbevelingen op basis van onze bevindingen.

5.2 Conclusies

Wat zijn, betreffende eenzaamheid en het aangaan van contact, de ervaringen en de behoeften van jonge statushouders in de leeftijd tot en met 27 jaar?

5.2.1 Conclusie deelvraag 1

Welke behoeften hebben jonge statushouders ten aanzien van het aangaan van contact?

Gekeken naar de resultaten kunnen we constateren dat er een nadrukkelijke behoefte is aan contact met Nederlanders. Daarnaast is contact met familie en relatie een belangrijk thema, gezinshereniging staat hierin centraal. Er heerst een groot gemis betreffende partner en familie. Kijken we naar het contact met Nederlanders dan vallen er twee typen van behoeften te onderscheiden. Allereerst is er behoefte aan functioneel contact. Met dit contact bedoelen zij contact dat inzicht verschaft in de Nederlandse cultuur, bijdraagt aan de ontwikkeling van taalbeheersing en een mogelijkheid tot werken met zich mee kan brengen. Het beheersen van de Nederlandse taal omvat de grootste behoefte. Zij zien dit als voorwaarde voor het maken van contact en het krijgen van werk. Deze uitspraak komt overeen met de voorspellingen van het ecologische ontwikkelingsmodel (Driessen, 2007). Het ecologische ontwikkelingsmodel voorspelt dat de condities voor ontwikkeling gunstiger zijn naarmate het aantal relaties tussen de sferen rondom de statushouder sterk is, en er overeenkomende doelen worden nagestreefd. Wat betreft het contact met leeftijdsgenoten wordt een onderscheid beschreven. Het contact met jonge mensen zorgt voor meer inzicht in de zaken waar zij mee bezig zijn.

Hierbij noemen zij als voorbeeld informatieverstopping over scholing. Naast functioneel contact is er ook een duidelijke behoefte aan vriendschappelijk contact. Deze behoefte wordt echter meer beschreven als iets voor de toekomst en lijkt daarmee ondergeschikt aan de behoefte van functioneel contact. Koppelen we dit gegeven aan de theorie van Maslow (in Vink, 2009) dan ontstaat het vermoeden dat zij zich in de trede van 'behoefte aan veiligheid en zekerheid' bevinden.

De veiligheid zoeken zij door de taal te leren beheersen en de cultuur te leren begrijpen. Logischerwijs zorgt het niet begrijpen van de taal en de gebruikelijke normen en omgangsvormen voor een gevoel van onveiligheid. De behoefte aan zekerheid wordt bevestigd door de nadrukkelijke behoefte aan (contact dat zorgt voor) werk. Wanneer deze veiligheid en zekerheid zijn gewaarborgd wordt de 'behoefte aan sociaal contact' versterkt.

5.2.2 Conclusie deelvraag 2

Welke **ervaringen** hebben jonge statushouders **ten aanzien van het aangaan van contact**?

Uit de ervaringen van de statushouders blijkt dat het taal- en cultuurcafé de belangrijkste ontmoetingsplek is tussen hen en inwoners uit de gemeente Heumen. Daarnaast is de hardloopgroep een contactmoment voor de Eritreeërs. Ook het vrijwilligerswerk is een belangrijk contactmoment. Twee van de zes statushouders doen aan vrijwilligerswerk, zij zijn beide van Eritrese afkomst.

Uit de gesprekken met hen kunnen wij concluderen dat vrijwilligerswerk een positieve uitwerking heeft. Het zorgt voor binding en verkleint de afstand tot Nederlanders. Het verdere contact met Nederlanders vindt plaats op basis van gelegenheid. De ervaringen in het contact met Nederlanders zijn over het algemeen positief. We concluderen dat er op dit moment geen vriendschappen zijn tussen hen en inwoners uit de gemeente. De individualistische basis van sociale omgang in Nederland wijkt af van wat zij gewend zijn en maakt het aangaan van contact lastig. De ervaring is dat contact met leeftijdsgenoten lastig is vanwege hun geringe taalbeheersing, de statushouders geven aan dat leeftijdsgenoten niet het geduld hebben om het contact aan te gaan, terwijl oudere mensen er wel de tijd voor nemen. Bij de Eritrese statushouders heerst een gevoel van angst bij het aangaan van contact met vrouw en familie. Er is angst voor controle en sancties door het dictatoriale regime. Syrische statushouders ervaren eveneens angst, maar zij ervaren dit vanwege de oorlog in Syrië, de situatie waarin achtergebleven familie nog verkeerd. Zij zijn bang hun familie te verliezen in de aanhoudende oorlog. De aanwezigheid van familie blijkt voor één statushouder van positieve invloed, het geeft hem steun. Het meeste contact vindt plaats tussen de groepen van dezelfde afkomst. Het contact dat zij hebben is structureel, in tegenstelling tot het 'gelegenhedencontact' met Nederlanders.

Doordat het meeste contact plaatsvindt tussen statushouders onderling wordt de ontwikkeling van hun Nederlandse taal bemoeilijkt. Het contact met Vluchtelingenwerk blijkt daarom van groot belang. De coaches zijn de toegangspoort tot de maatschappij. De ervaringen omtrent het contact met Vluchtelingenwerk zijn unaniem positief.

De conclusie is dat er positieve ervaringen zijn in het aangaan van contact tussen statushouders en omgeving, maar dat die zich voornamelijk beperken tot georganiseerde contactmomenten met Vluchtelingenwerk en het taal- en cultuurcafé.

5.2.3 Conclusie deelvraag 3

Welke **ervaringen** hebben jonge statushouders **ten aanzien van eenzaamheid**?

Door een aantal van de statushouders wordt aangegeven dat er gevoelens van eenzaamheid worden ervaren, zij vertellen zich weleens alleen te voelen. Zoals zij vertelden is het in de Eritrese cultuur gebruikelijk om al op jonge leeftijd een vrouw te hebben en is het ontbreken van hun aanwezigheid een gemis. Er wordt door een aantal statushouders gezegd dat het ontbreken van hun cultuur, land, familie en vrouw een verlies heeft veroorzaakt. Gekeken naar die resultaten kunnen we stellen dat er door deze bovenstaande oorzaken signalen zijn van eenzaamheid. “De cultuur biedt de mens houvast, het biedt zekerheid en maakt het denken en doen betekenisvol. Bij migratie en vlucht valt deze veilige basis weg en ervaart men een massaal verlies” (Hauspie & Cluckers, in Plantenberg, Visser, & Deen, 2007). Door het verlaten van hun land, en het achterlaten van hun cultuur zitten de statushouders in een rouwproces. Dit proces en eenzaamheid gaan vaak hand in hand. Mönnink (2008) stelt dat de confrontatie met eenzaamheid in periode van rouw als buitengewoon moeilijk en zelfs beangstigend wordt ervaren. Opvallend is dat de statushouders die samenwonen met hun familie zeggen dat ze geen of minder last hebben van eenzaamheidsgevoelens. Het contact tussen statushouder en familie is daarin een ondersteunende factor gebleken.

5.2.4 Conclusie deelvraag 4

Wat zijn de **ervaringen van onderzoekers omtrent het aangaan van contact met jonge statushouders**?

Vanuit onze rol als leeftijdsgenoot en Nederlander hebben wij zinvolle ervaringen opgedaan in het aangaan van contact met de statushouders, Deze ervaringen nemen we als conclusie mee om inzicht te geven in onze ervaringen betreffende het aangaan van contact met statushouders.

Wederzijds begrip was de basis binnen het contact. Het ging hier niet om ons als onderzoekers, en hen als onderzoeksproject, maar er was wederkerigheid en gelijkwaardigheid binnen dit persoonlijke contact. Wij onderstrepen het belang hiervan, het is een misvatting om te denken dat enkel de statushouders van ons kunnen leren.

Wij zagen het als een unieke kans om met hen in contact te treden en zodoende hebben wij elkaar beter leren begrijpen en is daarmee de afstand tussen ons verkleind.

De ervaring heeft ons geleerd dat wanneer wederzijdse interesse aanwezig is, dit van positieve invloed is op het contact. Op grond hiervan wordt verbinding tussen elkaar vergemakkelijkt. Het creëert openheid, respect en gelijkwaardigheid, omdat deze relatie gebaseerd is op het uitwisselen van waarden, normen en gewoonten. Het in acht nemen van geduld, rust en tijd om elkaar goed te begrijpen is wat wij hierbij als essentiële pijlers beschouwen. We hebben ervaren dat het voor de statushouders prettig is als er geduldig wordt uitgelegd en hen tijd wordt gegeven om zich uit te drukken. Met name in het begin is het aan te raden om op individuele basis het contact op te zoeken. Groepen zorgen voor onrust en hierdoor kan de onderlinge communicatie bemoeilijkt worden. Daarnaast heeft de ervaring ons geleerd dat Syrische en Eritrese jongens onderling geen tot weinig contact hebben. Het mengen van deze groepen kan zorgen voor een ongemakkelijke gesloten sfeer waarin minder informatie wordt uitgewisseld. De lunches, de koffiemomenten, de gesprekken, het enthousiasme en wederzijdse interesse hebben ons veel gegeven. De positieve ervaringen die we met hen hebben opgedaan heeft de angst verminderd, waarmee de afstand is verkleint en onze verbinding is versterkt. Het contact is bijzonder waardevol gebleken voor ons en heeft bij ons de behoefte versterkt om het contact aan te gaan.

5.3 Discussie & dilemma

Gedurende dit onderzoek zijn er een aantal dilemma's aan de orde geweest. Deze dilemma's hadden zowel betrekking op het onderzoeksproces als op onze rol als onderzoeker. We beschrijven de dilemma's en geven zo inzicht in de kritische blik waarmee we het onderzoek hebben doorlopen.

De resultaten zijn niet te generaliseren, dit onderzoek heeft zich gericht op de behoeften van individuen. We hebben gekozen om in het kader van participatief onderzoek een vertrouwensband op te bouwen met de deelnemers en hebben het aantal daarom beperkt tot zes. Het betreft een kwalitatief onderzoek en vanuit deze manier van onderzoek zijn wij op een intensieve basis het contact aangegaan met hen, waardoor er gedegen en betrouwbare informatie over de behoeften en ervaringen bij statushouders in kaart kon worden gebracht. De manier van onderzoek doen aan de hand van de participatieve methode bracht ons zo nu en dan in een positie die voor twijfels zorgde bij onze aanpak en de bepaling van onze rol. Het was hierin lastig de balans te bewaken tussen afstand en nabijheid en tussen onderzoeker en vriend. De noodzaak was om vanaf het allereerste begin een vertrouwensband op te bouwen. We hebben dit contact vanaf de grond opgebouwd, zonder hulp van een tussenpersoon of een voor hen bekende persoon. De grens tussen de rol als onderzoeker en persoon liepen tijdens dit onderzoek geregeld door elkaar.

Bij aanvang van het onderzoek waren wij hier zoekende in, na verloop van tijd kregen wij een positieve bevestiging op onze manier van werken, doordat de band met onze medeonderzoekers sterker werd en de informatie steeds meer tot ons kwam. De statushouders gaven voornamelijk in het begin sociaal wenselijke antwoorden, alles was goed, Malden was mooi en er waren geen negatieve punten. De ervaringen waren enkel positief. Juist door de duurzame en constructieve connectie met hen, wisten wij deze mate van sociale wenselijkheid te doorbreken. Een interview zorgt op een dergelijk moment weer voor afstand, terwijl het de bedoeling is om vanuit het interpersoonlijke contact tot elkaar te komen. Binnen dit onderzoek is taal een obstakel geweest. Door dit obstakel waren wij soms genoodzaakt om meer interpretatie toe te passen op de verkregen informatie, niet alles was duidelijk genoeg om objectief te beschouwen. Het werkte wel in ons voordeel dat wij door het intensieve contact met statushouders en de hoeveelheid aan informatie conclusies konden verbinden aan de resultaten, wij waren in staat om hun uitspraken in de context te plaatsen. De overweging om geen tolk in te zetten kwam voort uit onze overtuiging dat wij een realistisch beeld willen weergeven van de huidige positie van de statushouders. De taalbarrière is daar een onderdeel van. Met ondersteuning van Photovoice hebben wij wel geprobeerd de taalbarrière te verkleinen. Met deze ervaring merkten wij dat het ondersteunend werkt voor het verzamelen van informatie. Het vergroot de betrokkenheid van de deelnemers tijdens het onderzoeksproces en door middel van een foto was het voor ons makkelijker om het gesprek aan te gaan. Vanwege tijdgebrek waren wij genoodzaakt het gesprek aan te gaan met een beperkt aantal foto's. Bij een langere periode had deze methode veel verder kunnen worden uitgediept. Daarnaast is het concept van deze onderzoeksmethode pas na een tweetal maanden ontstaan. Wanneer we al op voorhand hadden geweten dat we met Photovoice zouden werken, hadden we onze werkwijze hier al eerder op af kunnen stemmen en hen bijvoorbeeld eerder kunnen activeren om foto's te nemen. Naast al onze gespreksverslagen werden wij geacht om conform de voorwaarden een interview af te nemen bij onze medeonderzoekers. Dit interview diende te worden opgenomen en dat hebben wij hen daarom ook voorgelegd. De impact die het op hun en onszelf had was duidelijk merkbaar. Het verschil in de positie van onderzoeker en persoon werden duidelijk zichtbaar door de vraag of we het gesprek op mochten nemen. Dit zorgde voor spanning, het ging in tegen de informele manier waarop wij daarvoor het contact aangingen. Daarnaast is het de vraag of het ethisch verantwoord is om audio opnamen te maken bij de Eritrese statushouders, er heerst veel wantrouwen en angst voor de invloed van het dictatoriale regime. Hierdoor vragen wij ons af wat de meerwaarde is van het opnemen van de interviews ten opzichte van het vergaren van informatie door het aangaan van informeel, interpersoonlijk en langdurig contact. We hebben het contact gezocht op een persoonlijke basis.

Hierbij hebben we een vertrouwensband gecreëerd en contact gemaakt vanuit een basis van gelijkwaardigheid. Deze basis leek te verdwijnen op het moment dat wij met onze opnameapparatuur aan kwamen. Het deed afbreuk aan de persoonlijke band en kwam daarmee het onderzoek niet altijd ten goede. Daarnaast zorgde juist de persoonlijke manier van contact aangaan voor meer eerlijkheid in de informatie.

5.4 Vervolgonderzoek & aanbevelingen

De titel van het onderzoek, van eenzaam naar één zijn, beschrijft ons uiteindelijke doel. Met het één zijn beogen wij een gemeenschap waarin statushouders deelnemen en interactie op structurele basis plaatsvindt. Het in kaart brengen van de behoeften en ervaringen is hiervoor een startpunt geweest. Het is binnen dit onderzoek niet haalbaar gebleken om binnen vier maanden de transfer te maken en de verbinding met de gemeenschap te leggen, in elk geval niet op de manier die door ons als wenselijk wordt beschouwd. Het creëren van de verbinding verdient evenveel aandacht, zorgvuldigheid en tijd als dat de inventarisatie van behoeften en ervaringen dat heeft. Wanneer we deze aspecten niet in acht (kunnen) nemen, doen we ons onderzoek en in het bijzonder de statushouders tekort. Het is dan ook ons doel om ons onderzoek over te dragen, inclusief de specifieke participatieve benaderingswijze die naar onze voorkeur ook bij het vervolgonderzoek moet worden gehanteerd. Wij zouden graag zien dat het onderzoek wordt opgepakt door de minor 'Civil Society, co-creatie en transitie' van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Deze minor onderschrijft de visie van inclusie en sluit daarmee aan op het uiteindelijke doel van ons onderzoek. Wij willen de onderzoekers adviseren gebruik te maken van dit onderzoek om recht te doen aan de behoeften van de statushouders, niet vanuit een vorm van medelijden, maar vanuit een oprechte overtuiging dat zij welkom zijn en het verdienen om onderdeel te worden van de gemeenschap. Wij hebben mogen ervaren dat het aangaan van persoonlijk contact een bijzondere en waardevolle uitkomst heeft gehad. Het vraagt kwetsbaarheid, openheid en lef om het contact op zo'n intensieve wijze aan te gaan, maar enkel deze werkwijze zal ervoor zorgen dat men echt in contact komt en op basis van wederzijds begrip te werk kan gaan. Het vervolgonderzoek dient zich te richten op de implementatie van de in kaart gebrachte behoeften. Op de volgende pagina worden de bijbehorende aanbevelingen beschreven. Wij adviseren **meer begeleiding en uitleg** aan statushouders te geven over de Nederlandse samenleving, zijn tradities, gewoontes, normen en waarden. Op deze manier kan er bij hen inzichtelijk worden gemaakt hoe de Nederlandse cultuur functioneert. Het zal de angst bij hen wegnemen. Deze angst creëert afstand en zorgt dat het gebrek aan kennis over de Nederlandse cultuur aanwezig blijft. Door voor een duidelijker en beter beeld te zorgen, zullen barrières worden verkleind.

In het aangaan van contact is het van belang om **ruimte te bieden aan hun cultuur, normen en waarden**. Vanuit deze gelijkwaardigheid, het mogen zijn wie je bent, ontstaat er veiligheid en openheid. Dit zorgt voor een succeservaring in contact, en vergroot het zelfvertrouwen dat essentieel is in het durven aangaan van contact. Stap voor stap zal men ervaren en leren, en hier vanuit wordt het contact tot de gemeenschap verkleind.

Het behoeft geen grote aanpak, vaak zijn **kleine contactmomenten** zoals bijvoorbeeld een kopje koffie drinken of een wandeling maken al van grote waarde.

We zien dit op het moment al gebeuren bij het taal- en cultuurcafé, maar adviseren om deze **verbinding ook te creëren met andere inwoners van de gemeente Heumen** (zoals burens, of contact met sportverenigingen).

Er is een sterke motivatie tot werk. Vrijwillig of betaald, poetsen of taxichauffeur, zij hebben hierin geen voorkeur. Zij willen zich functioneel kunnen uiten, en bijdragen aan de samenleving.

We zien **de meerwaarde van vrijwilligerswerk** bij de statushouders uit Eritrea en zouden graag zien dat deze initiatieven ook bij andere statushouders worden uitgebreid. Het zal hun gevoel van eigenwaarde versterken en hen wederom meer zelfvertrouwen geven. Daarnaast zullen zij de taal sneller leren beheersen, de nummer één behoefte.

Verbinden van inwoners uit de gemeente Heumen met statushouders is hierin noodzakelijk. De afstand die statushouders op dit moment ervaren tot de inwoners van de gemeente Heumen vraagt aandacht. Wij adviseren om **meer contact** met statushouders te faciliteren, **op basis van individuele interesses en gemeenschappelijkheid** met inwoners van de gemeente. Het taal- en cultuurcafé blijft een ontmoetingsplek van bijzonder grote waarde. Naast het taal- en cultuurcafé dient er te worden gezocht naar andere ontmoetingsplekken. De contactmomenten zijn veelal van georganiseerde aard, wenselijk zou zijn dat de statushouders zelfredzaam zijn en het contact tussen hen en andere inwoners uit de gemeente op natuurlijke wijze en structurele basis ontstaat.

6 Stakeholders

Organisatie	Functie	Naam
HAN - Pedagogiek	Begeleider Afstuderen	Joos Meesters
HAN - MWD	Begeleider Afstuderen	Eelco van Norren
HAN Sociaal	Opdrachtgever	Meike Heessels
HAN - Pedagogiek	Student onderzoeker	Steven Visscher
HAN - Pedagogiek	Student onderzoeker	Fabian Bijl
HAN - MWD	Student onderzoeker	Hande Adiyaman
HAN - MWD	Student onderzoeker	Allmedina Mussić
HAN - MWD	Student onderzoeker	Lisanne Geurtsen
Gemeente Heumen	beleidsadviseur huisvesting statushouders, re-integratie, participatie	Bernadette Loosen
Gemeente Heumen	Afdeling sociale leefbaarheid	Jolande Schevers
Pluryn	Huismeester	Mohadin Molly
Vluchtelingenwerk	Coördinator	Ans Menning
Taal- en cultuurcafé Heumen	Voorzitter	Dorothe Knaven-Rasing

GEMEENTE HEUMEN

KENNISCENTRUM
HAN SOCIAAL

7 Bronnenlijst

- Abrahams, D., & Tutu, D. (2017). *Het boek van vreugde*. Amsterdam: Harper Collins
- Baarda, B. (2014). *Dit is onderzoek!: Handleiding voor kwantitatief en kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Be Involved. (z.d.). *Definitie*. Geraadpleegd op 9 maart 2017, <http://www.toolkit-jeugdparticipatie.nl/index.php/definitie>
- Boer, A. (2015). *Het belang van sociale netwerken voor de psychologische integratie van alleenstaande minderjarige asielzoekers uit Eritrea*. Geraadpleegd op 1 maart 2017, van <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/320331/Boer%20Anneke%20-%20masterthesis%202015.pdf?sequence=2>
- Biene, M. van. (2008). *De standaardvraag voorbij: Narratief onderzoek naar vraagpatronen*. Geraadpleegd op 23 februari 2017, van <http://han.surfsharekit.nl:8080/get/smpid:12960/DS1>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Begrippen - Statushouder*. Geraadpleegd op 15 februari 2017, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=s#id=statushouder>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (z.d.). *Bevolking groeit vooral door immigratie*. Geraadpleegd op 28 februari 2017, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/04/bevolking-groeit-vooral-door-immigratie>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017). *Bevolkingsontwikkeling; regio per maand*. Geraadpleegd op 14 februari 2017, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37230ned&D1=0-2,4-5,7-8,13-17&D2=261&D3=182-194&VW=T>
- Dagevos, J., & Odé, A. (2016). *Gemeenten volop aan de slag met integratie statushouders*. Geraadpleegd op 28 februari 2017, van http://www.wbs.nl/system/files/jaco_dagevos_en_arend_ode_-_gemeenten_volop_aan_de_slag_met_integratie_statushouders1.pdf
- Demos. (z.d.). *Photovoice*. Geraadpleegd op 22 maart 2017, van <http://demos.be/kenniscentrum/methodiek/photovoice>
- Donk, C. van der. & Lanen, B. van. (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Dreu, C. de. (2010). *Verbinden als sociaal dilemma*. Geraadpleegd op 3 april 2017, van https://pure.uva.nl/ws/files/933564/88118_333440.pdf

- Dries, M. & Hoffman, E. (2008). *Diversiteit en Aandacht. Een handelingskader voor sociale activering*. Nijmegen: HAN.
- Driessen, G. (2007). *'Peer group' effecten op onderwijsprestaties: Een internationaal review van effecten, verklaringen en theoretische en methodologische aspecten*. Geraadpleegd op 1 maart 2017, van <http://its.ruhosting.nl/publicaties/pdf/r1730.pdf>
- Fischer, T., & Julsing, M. (2007). *Onderzoek doen!*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Gemeente Heumen. (2015). *Samen aan zet: Kadernota 2015 – 2018*. Geraadpleegd op 21 februari 2017, van <http://www.heumen.nl/document.php?m=15&fileid=15173&f=d7c9ae139dc53d0ecd4e58eaa71a13f5&attachment=0>
- Hagen, L. (2010). *Oudere vluchtelingen in Nederland: een onzichtbare groep*. Geraadpleegd op 1 maart 2017, van http://dspace.library.uu.nl:8080/bitstream/handle/1874/183158/Scriptie_Lucy_Hagen_MA.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hoffman, E. (2002). *Interculturele gespreksvoering. Theorie en praktijk van het TOPOI-model*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (z.d.). *Lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief*. Geraadpleegd op 1 februari 2017, van <https://www.han.nl/onderzoek/kennismaken/han-sociaal/lectoraat/lokale-dienstverlening/>
- Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (2012). *Narratief! Wablief?* Geraadpleegd op 15 februari 2017, van https://www.han.nl/onderzoek/werkveld/onderwerpen/narratief-onderzoek-en-we/attachments/29934_kookboek_definitief.pdf
- Lampe, P. (2009). *Eenzaamheid begrepen: Over armoede en rijkdom van het zelf*. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.
- Linnemann, M., Van Linschoten, P., Royers, T., Nelissen, H., & Nitsche, B. (2001). *Eenzaam op leeftijd: interventies bij eenzame ouderen*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Logger, C., & Kamperman, A. (2009). *Kennis(sen) maakt macht, macht maakt gezond*. Geraadpleegd op 3 april 2017, van <http://hdl.handle.net/1765/22873>
- Migchelbrink, F. (2014). *Actieonderzoek voor professionals in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Migchelbrink, F. (2014). *Handboek praktijkgericht onderzoek: zorg, welzijn, wonen en werken*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.

- Migchelbrink, F. (2007). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP Uitgeverij.
- Mönnink, H. de. (2008). *Verlieskunde: Handreiking voor de beroepspraktijk*. Amsterdam: Reed Business Education.
- Moors, M. (2015). Rouw mag er zijn. Geraadpleegd op 9 mei 2017, van <https://www.journalsi.org/articles/10.18352/jsi.465/galley/392/download>
- Movisie. (z.d.). *Participatie en activering*. Geraadpleegd op 14 februari 2017, van <https://www.movisie.nl/kennisdossiers/participatie-en-activering>
- Mulders, J., & Tuk, B. (2016). *Syrische nieuwkomers in de gemeente: Ervaringen van gezinnen met opvang, zorg en opvoeding*. Geraadpleegd op 21 februari 2017, van <http://www.pharos.nl/documents/doc/syrische-nieuwkomers-in-de-gemeente.pdf>
- Pelgrim, C. (2016, 10 oktober). IND stuurt opnieuw Eritrese tolken weg. NRC. Geraadpleegd op 4 april 2017, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/10/10/ind-stuurt-opnieuw-eritrese-tolken-weg-a1525844>
- Pharos. (2016). *Van ver gekomen: Een verkenning naar het welzijn en de gezondheid van Eritrese vluchtelingen*. Geraadpleegd op 21 februari 2017, van <http://www.pharos.nl/documents/doc/verkenning%20eritreers%20-van%20ver%20gekomen...pdf>
- Plantenberg, M., Visser, S., Deen, J. (2007). *Perspectief op de toekomst: Interculturele gespreksvoering tussen hulpverlener en Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers*. Geraadpleegd op 1 maart 2017, van <http://www.pharos.nl/documents/doc/amv01-perspectief op de toekomst 2007.pdf>
- Prairie Women's Health Centre of Excellence. (2009). *A practical guide to Photovoice: Sharing pictures, telling stories and changing communities*. Geraadpleegd op 22 maart 2017, van http://demos.be/sites/default/files/photovoice_manual.pdf
- Rijksoverheid. (z.d.). *Hoe verloopt het aanvragen van asiel?* Geraadpleegd op 28 februari 2017, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/procedure-asielzoeker>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Wanneer krijgt iemand asiel in Nederland?* Geraadpleegd op 28 februari 2017, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/wanneer-kan-ik-asiel-aanvragen-in-nederland>

- Stichting Alexander, & Verwey-Jonker Instituut. (2012). *Brainstorm*. Geraadpleegd op 9 maart 2017, van <http://www.toolkit-jeugdparticipatie.nl/images/methoden/2-Brainstorm.pdf>
- Stichting Alexander, & Verwey-Jonker Instituut. (2012). *Interviews*. Geraadpleegd op 9 maart 2017, van <http://www.toolkit-jeugdparticipatie.nl/images/methoden/19-Interviews.pdf>
- Stichting Alexander, & Verwey-Jonker Instituut. (2012). *Panelgesprek*. Geraadpleegd op 9 maart 2017, van <http://www.toolkit-jeugdparticipatie.nl/images/methoden/15-Panelgesprek.pdf>
- Tilburg, T. van & Jong Gierveld, J. de. (2007). *Zicht op eenzaamheid: Achtergronden, oorzaken en aanpak*. Assen: van Gorcum.
- Vink, I. (2009). *Interculturele belastheidsbepaling: Een zoetwatervis is geen zoutwatervis*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Vluchtelingenwerk Nederland. (2017). *Wanneer ben je een vluchteling?*. Geraadpleegd op 28 februari 2017, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/wie-vluchteling>
- Vluchtelingenwerk Nederland. (z.d.). *Wat doet VluchtelingenWerk Oost Nederland?*. Geraadpleegd op 22 februari 2017, van <https://www.vluchtelingenwerk.nl/oost-nederland/wat-wij-doen>
- Werf, S. V. (2009). *Allochtonen in de multiculturele samenleving: Een inleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Weijters, G., & Scheepers, P. (2003). *Verschillen in sociale integratie tussen etnische groepen: Beschrijving en verklaring*. Geraadpleegd op 3 april 2017, van <http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/63508/63508pub.pdf?sequence=1>
- Wiebusch, M., & Moulijn, M. (2013). *Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving?*. Geraadpleegd op 28 februari 2017, van http://www.arcon.nl/uploads/pdf/publicaties/2013_08Literatuurstudie%20van%20verzorgingsstaat%20naar%20participatiesamenleving.pdf
- Wikipedia (z.d.). *De behoeftepiramide van Maslow*. Geraadpleegd op 10 mei 2017, van <http://bit.ly/1SoM8bU>

Bijlage A: Verklaring geheimhouding

Bijlage 7: Verklaring geheimhouding en zorgvuldige omgang met persoonsgegevens door studentonderzoeker

Onderzoek bij mensen of verzamelen van gegevens van mensen vereist bijzondere zorgvuldigheid. Om de privacy van betrokkenen te waarborgen, dien je als studentonderzoeker altijd vertrouwelijk en zorgvuldig met die informatie om te gaan.

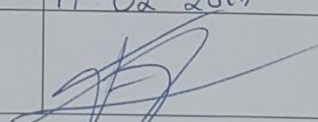
Deze geheimhoudingsplicht geldt voor alle medewerkers in zorg en welzijn. Je verbindt je aan geheimhouding door het ondertekenen van deze verklaring.

In te vullen door student:

Studentnummer	498881
Naam	Fabian Bijl
Opleiding	Pedagogiek
Geboortedatum	14-10-1991
Geboorteplaats	Beneden-Reerwen

Hierbij verklaar ik dat:

- ik op de hoogte ben van de informatie en werkwijze zoals vastgelegd is in deze *Gedragscode*. Ik begrijp de informatie en werkwijze en zal me eraan houden zolang ik studeer aan de HAN;
- ik in dit kader aan niemand identificeerbaar zal openbaren wat mij tijdens het onderzoek is verteld of wat ik op een andere manier te weten ben gekomen;
- ik zorgvuldig en verantwoord omga met de onderzoeksgegevens en met de aan mij verleende toegang tot digitale gegevensdragers.

Datum	17-02-2017
Handtekening	

Bijlage 7: Verklaring geheimhouding en zorgvuldige omgang met persoonsgegevens door studentonderzoeker

Onderzoek bij mensen of verzamelen van gegevens van mensen vereist bijzondere zorgvuldigheid. Om de privacy van betrokkenen te waarborgen, dien je als studentonderzoeker altijd vertrouwelijk en zorgvuldig met die informatie om te gaan.

Deze geheimhoudingsplicht geldt voor alle medewerkers in zorg en welzijn. Je verbindt je aan geheimhouding door het ondertekenen van deze verklaring.

In te vullen door student:

Studentnummer	482229
Naam	Steven Visscher
Opleiding	gedraget
Geboortedatum	23-07-1992
Geboorteplaats	Nijmegen

Hierbij verklaar ik dat:

- ik op de hoogte ben van de informatie en werkwijze zoals vastgelegd is in deze *Gedragscode*. Ik begrijp de informatie en werkwijze en zal me eraan houden zolang ik studeer aan de HAN;
- ik in dit kader aan niemand identificeerbaar zal openbaren wat mij tijdens het onderzoek is verteld of wat ik op een andere manier te weten ben gekomen;
- ik zorgvuldig en verantwoord omga met de onderzoeksgegevens en met de aan mij verleende toegang tot digitale gegevensdragers.

Datum	17-03-2017
Handtekening	

Bijlage B: Taakverdeling

Schematisch overzicht - Taakverdeling	
Hoofdstuk	Auteur
Inleiding	
1.1 Aanleiding van het onderzoek	Fabian Bijl
1.2 Introductie van de organisatie	Steven Visscher
1.3 Globale vraag	Steven Visscher + Fabian Bijl
1.4 Leeswijzer	Fabian Bijl
Analyse van probleem in de praktijk	
2.1.1 Huidige situatie	Fabian Bijl
2.1.2 Beleid	Steven Visscher
2.1.3 Beoogde situatie	Fabian Bijl
2.1.4 Doelgroep	Steven Visscher
2.1.5 Bestaande programma's	Steven Visscher + Fabian Bijl
Literatuurstudie	
2.2.1 Collectivisme versus individualisme	Steven Visscher
2.2.2 Eenzaamheid bij statushouders	Steven Visscher
2.2.3 De belangen van het netwerk	Fabian Bijl
2.2.4 Relevantie van culturele aspecten	Steven Visscher
2.2.5 Het aangaan van contact	Fabian Bijl
2.2.6 Rouw en verlies bij statushouders	Steven Visscher
2.3 Conclusie probleemanalyse	Steven Visscher
Probleemstelling	
2.4.1 Doelstelling	Steven Visscher + Fabian Bijl
2.4.2 Onderzoeksvraag	Steven Visscher + Fabian Bijl
2.4.3 Deelvragen	Steven Visscher + Fabian Bijl
2.4.4 Begripsdefiniëring	Steven Visscher
Methode van onderzoek	
3.1 Onderzoeksbenadering	Fabian Bijl
3.2 Dataverzamelingmethoden	Fabian Bijl
3.3 Participanten	Fabian Bijl
3.4 Meetinstrumenten	Fabian Bijl
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	Fabian Bijl
3.6 Draagvlak	Fabian Bijl
3.7 Verantwoording gegevensanalyse	Fabian Bijl
3.8 Schematische weergave	Fabian Bijl
Planning	Steven Visscher + Fabian Bijl
Resultaten	
Interviews afnemen (6, tezamen)	Steven Visscher + Fabian Bijl
Transcriberen (ieder 2)	Steven Visscher + Fabian Bijl
Codelijst ontwikkelen	Steven Visscher + Fabian Bijl
Coderen transcripties	Steven Visscher + Fabian Bijl
Analyseren + concluderen	Steven Visscher + Fabian Bijl
4.2.1/4.2.2 Deelvraag 1/2	Fabian Bijl
4.2.3/4.2.4 Deelvraag 3/4	Steven Visscher
Conclusie & discussie	
5.1 Inleiding	Fabian Bijl
5.2.1/5.2.2 Conclusies deelvragen	Fabian Bijl
5.2.3/5.2.4 Conclusies deelvragen	Steven Visscher
5.3 Discussie & dilemma	Steven Visscher + Fabian Bijl
5.4 Vervolgonderzoek & aanbevelingen	Steven Visscher + Fabian Bijl

Bijlage C: Vluchtelingenstroom

Sinds jaar en dag verlaten mensen hun land om elders in een nieuw land het leven en de toekomst te verbeteren. Vaak zijn hier uiteenlopende redenen voor; Oorlog, armoede en overstromingen. Volgens het vluchtelingenverdrag is een vluchteling iemand die in zijn thuisland gegronde vrees heeft voor vervolging.

(Vluchtelingenwerk Nederland, 2017).

De afgelopen jaren is het aantal vluchtelingen dat zijn toevlucht zoekt in Nederland aanzienlijk gestegen.

Gekeken naar de cijfers van de afgelopen jaren is er een toename te zien. Volgens de cijfers over het jaar 2016 zijn er 31,2 duizend vluchtelingen geregistreerd in

asielzoekerscentra en opvanghuizen (SER, z.d.). In 2015 waren dit er

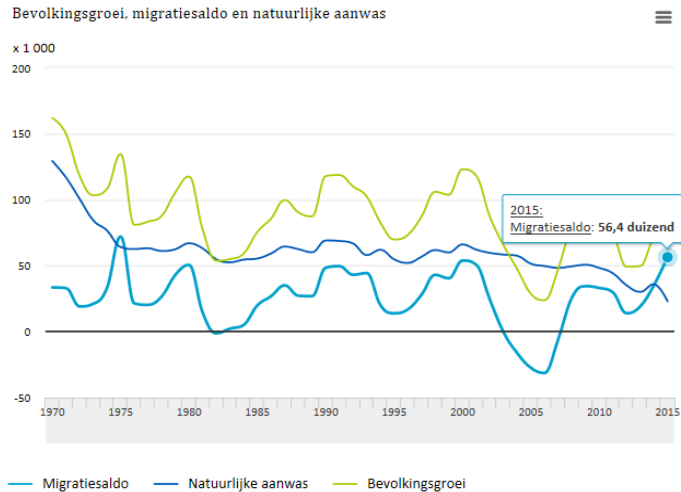
volgens het Centraal Bureau voor Statistiek nog 56,4 duizend. In Figuur 1

is te zien dat dit er in 2015 nog 56,4 duizend waren. Uit de cijfers van 2015 is gebleken dat er in totaal 1.256.185 vluchtelingen hun toevlucht binnen de Europese landsgrenzen hebben gezocht. Hiervan is uiteindelijk 3.425 % (56.4 duizend) naar Nederland gekomen. De grootste herkomstgroepering zijn de Syriërs met een aantal van 27,7 duizend vluchtelingen (SER, z.d.).

De vluchtelingen uit 2016 zijn relatief jong. Onder de vluchtelingen die in 2016 naar Nederland kwamen zijn bijna 13 duizend kinderen, ofwel ruim veertig procent van het totale aantal vluchtelingen. De relatief grootste groep is tussen de 18 en 35 jaar (SER, z.d.).

Binnen deze groep zitten alleenstaande minderjarigen vreemdelingen. Een groep die de laatste jaren sterk in aantal is toegenomen. "In 2014 zoeken opvallend veel Eritrese minderjarigen bescherming in Nederland: 55% van het totaal aantal ama's. In 2015 is het aantal asielaanvragen hoog; ook het aantal ama's dat bescherming zoekt verviervoudigt tot 3.860. 70% daarvan komt uit Syrië of Eritrea. In de eerste helft van 2016 zoeken 641 ama's bescherming in Nederland" (Vluchtelingenwerk Nederland, 2016).

Uit bovenstaande gegevens kunnen we concluderen dat het aantal immigranten aan het toenemen is. Door deze ontwikkeling vraagt deze doelgroep extra aandacht.

Figuur 1. Bevolkingsgroei, migratiesaldo en natuurlijke aanwas. Overgenomen uit "Bevolkingsgroei, migratiesaldo en natuurlijke aanwas" van CBS, 2016, (<https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/04/bevolking-groei-vooral-door-immigratie>). © 2016, CBS.

Bijlage D: Interviewguide

Deze interviewguide is opgesteld ten behoeve van het onderzoek dat in opdracht van het lectoraat Lokale Dienstverlening vanuit Klantperspectief is uitgevoerd. Het onderzoek is gericht op eenzaamheid en participatie en probeert de ervaringen en behoeften omtrent deze twee onderwerpen te inventariseren bij statushouders uit de gemeente Heumen. Het interview dat middels deze guide wordt afgenomen is onderdeel van de Photovoice light methodiek waarmee in dit onderzoek wordt gewerkt.

Introduceer het gesprek met de onderstaande informatie en vragen. Houd de aangegeven volgorde aan.	
Intro	Bedankt dat je foto's hebt gemaakt. We zijn erg blij met wat je hebt opgestuurd.
Topics aangeven	Vandaag gaan we praten over jouw foto's. We gaan je wat vragen stellen. Het gesprek duurt ongeveer 1 uur.
Uitleg over het doel van het onderzoek	We willen door de foto's en het praten weten hoe het voor jou is om hier te wonen, hoe jouw leven eruit ziet, en welke mensen je in je omgeving hebt. Je mag alles zeggen wat je wil. <u>Er zijn geen foute antwoorden.</u>
Aangeven dat de gegevens anoniem en vertrouwelijk worden verwerkt	Bij het gebruiken van informatie, vertellen we niet dat jij dit hebt gezegd. Zo weet niemand wat jij ons verteld hebt. De dingen die je ons verteld zullen alleen voor dit onderzoek worden gebruikt. We gebruiken dit papier omdat hier vragen op staan. Zo vergeten we niets.
	When we use this information, we will never mention your name, so that nobody knows that you where the one who told us. The things you tell will only be used for this research. We use this papers for the questions we want to ask, it helps us not to forget anything.
Als de respondent wil stoppen	Als je tijdens het gesprek wil stoppen kun je dat zeggen. Wij stoppen dan met het gesprek.

Vertellen dat het gesprek op band wordt opgenomen	<p>Wij nemen dit gesprek op. Zo hoeven wij niet veel op te schrijven. Wij gaan later dit gesprek uittypen. Wij zijn verplicht om jouw toestemming te vragen of wij dit gesprek mogen opnemen. Daarom vraag ik je zo meteen, als de band loopt, of je het goed vindt dat dit gesprek wordt opgenomen.</p>
	<p>We want to record this conversation. In that way we don't have to write much. Later we are going to type this conversation. We are required to ask your permission. That's why, when the record starts, I'm going to ask you if it's okay we are going to record this.</p> <p><u>Vindt je het goed dat dit gesprek wordt opgenomen op band?</u></p>
Uitleggen waarom er een interviewer en ondersteuner is	<p>Wij zijn met zijn tweeën gekomen. Ik zal het gesprek met je voeren. De ander neemt het gesprek op en stelt misschien nog wat vragen tussendoor.</p>
	<p>We came together. I will have the conversation with you. (Fabian/Steven) is going to record the conversation and maybe will ask some questions in between.</p>

Start van het gesprek	
FOTO	<p>Vertel eens... Wat zien we op deze foto?</p> <ul style="list-style-type: none"> o Kun je daar wat meer over vertellen? o Wat betekent deze plek voor jou? o Met wie was je hier? o Waarom heb je deze foto gemaakt?
Doorvragen	<p>De foto is aanleiding voor doorvragen. Het moet een startpunt vormen en ondersteunend zijn aan het gesprek. Houdt in de gaten welk onderwerp je onderzoekt. In dit geval gaat het over eenzaamheid en het aangaan van contact.</p> <p>Staan er mensen op de foto? Vraag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wie is dat? - Hoe vaak zien jullie elkaar? - Zie je ook weleens andere mensen? - Zijn zij allemaal (bijv. Syrisch)? - Heb je ook weleens contact met Nederlanders (van jouw leeftijd)? - Hoe komt dat denk je? - Zou je dat anders willen? - Hoe dan precies? - Wat zou hierin helpen? - Wat heb je hiervoor nodig?
Afronding interview	<ul style="list-style-type: none"> o Wil je nog iets toevoegen aan dit gesprek?/Wil je nog iets kwijt? o Hoe vond je het interview? o Goed? Wat vond je goed? o Helpen de foto's bij het praten?
Afsluiting interview	<p>Dit interview zal letterlijk uitgetypt worden. Wil je dit krijgen zodat je het nog een keer door kunt lezen? Dan sturen we je het op als het uitgetypt is. Dan kun je controleren of het klopt.</p>

Bedanken voor het interview	Ik wil je graag bedanken voor het meedoen. Ik hoop dat je het gevoel hebt dat je jouw verhaal hebt kunnen vertellen en dat er naar je verhaal is geluisterd.
Een telefoonnummer achterlaten voor als er nog vragen zijn	Telefoonnummer Steven is bekend.

Bijlage E: Definitie codelijst

Families, codes en definities

Behoeften contact

Alle verschillende behoeften van statushouders ten aanzien van contact.

- Behoeften contact algemeen
- Behoeften contact Nederlanders
- Behoeften contact Nederlandse leeftijdsgenoten
- Behoeften contact relatie/familie

Beschrijving individu

Persoonlijke verhalen van statushouders die betrekking hebben op het individu.

- Persoonsbeschrijving
- Zelfstandige activiteit

Ervaringen contact

Alle ervaringen van statushouders ten aanzien van het aangaan van contact en eenzaamheid.

- Ervaring contact algemeen
- Ervaring contact eigen afkomst
- Ervaring contact Nederlanders
- Ervaring contact Nederlandse leeftijdsgenoten
- Ervaring contact relatie/familie
- Ervaring contact Vluchtelingenwerk
- Ervaring eenzaamheid

Ervaringen onderzoek

Alle ervaringen van onderzoekers en medeonderzoekers betreffende het onderzoek

- Ervaring onderzoek medeonderzoeker
- Ervaring onderzoek onderzoeker

Formaliteit interview

Alle formeel uit te voeren acties voor, tijdens en na het houden van het interview.

- Introductie gespreksverslag
- Introductie interview
- Toestemming opname
- Afronding interview

Overig

Codes die buiten de families zijn gevallen.

- Behoeften situatie herkomst
- Miscommunicatie

Perspectieven

De rol of cultuur waar vanuit de medeonderzoeker kijkt.

- Eritrees
- Syrisch
- Man
- Vrouw

Photovoice

Alles wat betrekking heeft op het interview binnen de Photovoice methodiek.

- Beschrijving foto
- Eigen toevoeging interview
- Ervaring interview medeonderzoeker
- Ervaring interview onderzoeker

Vroeger en nu

Alle beschrijvingen, ervaringen en verschillen die betrekking hebben op de situatie van herkomst en de huidige situatie van statushouders.

- Beschrijving huidige situatie
- Beschrijving situatie herkomst
- Ervaring huidige situatie
- Ervaring situatie herkomst
- Ervaring verschil situatie

Werk, wonen & scholing

Alle ervaringen en behoeften van statushouders met betrekking tot werk, wonen en scholing.

- Behoeften huisvesting
- Behoeften werk en scholing
- Ervaring werk en scholing

Bijlage F: Asielbeleid

Om te weten welke stappen onze doelgroep heeft doorlopen alvorens in de huidige situatie terecht te zijn gekomen, doen wij onderzoek naar het huidige Nederlandse asielbeleid.

Wanneer kun je asiel aanvragen in Nederland?

Het asielbeleid van Nederland bepaald welke vluchtelingen of nieuwkomers toe worden gelaten en op basis waarvan dat gebeurt. Om in aanmerking te komen voor een verblijfsvergunning dient een asielzoeker in zijn eigen land vervolgd te worden wegens ras of sociale groep, godsdienst, nationaliteit en/of politieke overtuiging.

Asiel wordt verleend wanneer mensen risico lopen op marteling, vernederende of onmenselijke straf. Wanneer de situatie (bijvoorbeeld door een oorlog) in een land onveilig is, kan een persoon ook asiel verkrijgen. (Rijksoverheid, z.d.).

De algemene asielprocedure

Iedere asielzoeker doorloopt bij de IND (Immigratie- en Naturalisatiedienst) de algemene asielprocedure, een procedure van acht dagen. Met deze procedure wordt de motivatie van de asielzoeker vastgesteld, deze motivatie wordt beoordeeld door de IND. Binnen zes maanden wordt besloten of er een verblijfsvergunning wordt verleend (Rijksoverheid, z.d.).

Verblijfsvergunning

Wanneer een asielzoeker een verblijfsvergunning krijgt, is dit een tijdelijke vergunning van 5 jaar. Met deze vergunning krijgt men recht op huisvesting, en dient men een inburgeringsexamen af te leggen. Na deze periode wordt door de IND vastgesteld of de asielzoeker zijn inburgeringsexamen heeft afgelegd en of de situatie in het land van herkomst nog steeds als onveilig wordt betiteld. Als dit het geval is, dan ontvangt de asielzoeker een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd. Wanneer hij/zij een ernstig misdrijf pleegt, bestaat er de mogelijkheid dat zijn vergunning wordt ingetrokken.